

Hoe riskanter de weg hoe vroeger de misstap

Een onderzoek naar risicoprofielen van de Top 600 jongeren

Student: Koen de Ridder (s2241293)

Scriptiebegeleider: René Veenstra

Scriptiereferent: Mark Huisman

Datum: 31 augustus 2012

**Master Sociologie, Route Criminaliteit & Veiligheid, Faculteit der Gedrags- en
Maatschappij wetenschappen, Rijksuniversiteit Groningen**

De afbeelding op de voorpagina is afkomstig van de website van het Parool.

Bon: <http://www.parool.nl/parool/nl/4/AMSTERDAM/article/detail/299624/2010/06/15/Amsterdamse-kinderboefjes-aangepakt.dhtml>

(Geraadpleegd 10-06-2012).

Voorwoord

In 2008 begon ik met de opleiding Algemene Sociale Wetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam. Met veel plezier schreef ik in het derde jaar mijn bachelorscriptie over de Top 600 meest overlastgevende jeugdcriminelen van Amsterdam. De Top 600 aanpak was vlak daarvoor opgezet en ik kreeg de kans om bij Bureau Jeugdzorg stage te lopen en meer te weten te komen over de aanpak en begeleiding van jeugdcriminelen. Mijn scriptie ging over de begeleiding van de Top 600 jongeren door de jeugdreclassering van Bureau Jeugdzorg. Tijdens mijn stage ontmoette ik Thijs Fassaert, werkzaam als onderzoeker op de afdeling Epidemiologie, Documentatie en Gezondheidsbevordering bij de Geneeskundige Gezondheidsdienst Amsterdam. Hij was op dat moment een onderzoeksvoorstel aan het schrijven voor een onderzoek naar de achtergrondkenmerken van Top 600 jongeren en was nieuwsgierig naar mijn bacheloronderzoek. Ik was enthousiast over de onderzoeksplannen van de GGD en vroeg of ik eventueel stage zou kunnen lopen. En zo geschiedde.

In 2011 startte ik met mijn opleiding Sociologie, in de richting van Criminaliteit en Veiligheid aan de Rijksuniversiteit Groningen. Ik heb stage gelopen bij de GGD Amsterdam en mee mogen werken aan het onderzoek van Thijs. De data uit het GGD onderzoek heb ik gebruikt voor de scriptie die nu voor u ligt.

Naast de data die ik voor dit onderzoek zelf bij Bureau Jeugdzorg en de William Schrikker Groep verzameld heb, zou ook de politie informatie leveren. Helaas duurde het lang voordat we toestemming kregen en bleek het ingewikkeld om de informatie uit het politiesysteem te halen. Hierdoor moest ik de vraagstellingen en hypothesen uit mijn onderzoek aanpassen en werd het operationaliseren van enkele begrippen ingewikkelder. De politiegegevens kwamen te laat voor deze scriptie, maar zodra de informatie wel binnen komt zal deze in combinatie met de scriptiedata een mooie informatiebron vormen voor het schrijven van een artikel.

Ik wil graag Thijs Fassaert, Menno Segeren en Eva Kuiper bedanken voor de leuke tijd, prettige samenwerking en goede feedback tijdens dit onderzoekstraject. Esther de Boer en Melissa Timmermans wil ik bedanken omdat zij altijd de schijnbaar onvindbare dossiers toch weer boven tafel wisten te krijgen. Daarnaast wil ik graag René Veenstra en Mark Huisman bedanken voor de begeleiding vanuit de RUG en als laatste mijn familie, met in het bijzonder mijn vader, die in deze scriptie bleef geloven wanneer ik dat zelf even niet meer deed.

Koen de Ridder

Inhoudsopgave	pag.
Samenvatting	5
<u>1. Inleiding</u>	6
1.1 Onderwerp en aanleiding van de scriptie	6
1.2 Relevantie	7
<u>2. Probleemstelling</u>	9
2.1 Vraagstellingen	11
2.2 Leeswijzer	11
<u>3. Theoretisch kader</u>	12
3.1 Algemene theorieën omtrent jeugdcriminaliteit	12
3.2 Tijdelijk versus persistent antisociaal gedrag	15
3.2.1 <i>Tijdelijk antisociaal gedrag</i>	17
3.2.2 <i>Persistent antisociaal gedrag</i>	18
3.3 Risicofactoren	19
3.4 Hypothesen	22
3.4.1 <i>Zwaarte van delicten</i>	22
3.4.2 <i>Blootstelling aan risicofactoren</i>	22
3.4.3 <i>Specifieke risico's</i>	22
3.4.4 <i>Combinaties van risicofactoren</i>	23
<u>4. Methoden</u>	24
4.1 Onderzoeksopzet	24
4.2 Onderzoekspopulatie	24
4.2.1 <i>Gekozen steekproef</i>	24
4.2.2 <i>Doorlopen trajecten</i>	25
4.2.3 <i>Samenstelling onderzoeksgroep</i>	26
4.3 Dossierinformatie en meetinstrument	27
4.3.1 <i>Meetinstrument</i>	28
4.4 Betrouwbaarheid	29
4.5 Operationalisaties	30

<i>4.5.1 Operationalisering binnen de FPJ</i>	30
<i>4.5.2 Centrale begrippen</i>	31
<i>4.5.3 Zwaarte van delicten</i>	32
<i>4.5.4 Blootstelling aan risicofactoren</i>	33
<i>4.5.5 Specifieke risico's</i>	34
<i>4.5.6 Combinatie van risicofactoren</i>	35
4.6 Analyseopzet	36
<i>4.6.1 Missende waarden</i>	36
<u>5. Resultaten</u>	38
5.1 Beschrijving Top 600 jongeren	38
<i>5.1.1 Opvoeding</i>	38
<i>5.1.2 Psychologische functies</i>	39
<i>5.1.3 Psychiatrie en stoornissen</i>	40
<i>5.1.4 Samenvattend</i>	41
5.2 Toetsen van hypothesen	42
<i>5.2.1 Zwaarte van delicten</i>	42
<i>5.2.2 Blootstelling aan risicofactoren</i>	43
<i>5.2.3 Specifieke risico's</i>	44
<i>5.2.4 Combinatie van risicofactoren</i>	45
<u>6. Conclusie en discussie</u>	47
6.1 Vroege versus late starters	47
6.2 Discussie	47
6.3 Vervolgonderzoek	51
<u>7. Literatuurlijst</u>	52
<u>8. Bijlagen</u>	56
8.1 Bijlage 1 (extra items)	56
8.2 Bijlage 2 (tabel 11)	60

Samenvatting

In dit onderzoek worden vroege en late starters van de Top 600 meest overlastgevende jeugdcriminelen van Amsterdam met elkaar vergeleken. Vroege starters zijn *childhood-onset*, die al vroeg in de kindertijd antisociaal gedrag beginnen te vertonen en een grote kans hebben hier lang in hun leven last van te houden (*life-course-persistent*). Hier tegen over staan de late starters (*adolescence-onset*) die in de adolescentie antisociaal gedrag beginnen te vertonen en hier mee doorgaan tot in de jongvolwassenheid, maar niet hun hele leven. Het is belangrijk om te kijken of deze twee subgroepen ook duidelijk zichtbaar zijn binnen de Top 600 en na te gaan of er specifieke karakteristieken aan beide groepen toe te schrijven zijn. Hierdoor is het misschien mogelijk om in de toekomst eerder in te kunnen grijpen.

Vroege starters zijn in dit onderzoek geoperationaliseerd als kinderen die voor hun 12^e jaar al gedragsproblematiek vertoonden en late starters zijn kinderen die na hun 12^e jaar gedragsproblematiek begonnen te vertonen. Met behulp van het FPJ meetinstrument zijn 206 unieke dossiers van Top 600 cliënten beoordeeld en geanalyseerd.

Uit het onderzoek blijkt dat vroege en late starters van de Top 600 niet van elkaar verschillen qua ernst van gepleegde delicten, maar wel in het risicoprofiel onderliggend aan deze gepleegde delicten. Vroege starters zijn met meer risicofactoren, intenser geconfronteerd dan late starters. Er zijn geen onderlinge verschillen tussen de vroege en late starters aangetroffen in combinaties van risicofactoren.

1. Inleiding

1.1 Onderwerp en aanleiding

In Amsterdam worden jaarlijks tussen de 2500 en 3000 (vaak jeugdige) verdachten aangehouden voor geweldsmisdrijven en nog eens ruim 500 voor straatroven. Op verschillende plekken in de stad zijn er jongens actief die zich met zware delicten bezig houden, die veelal gepaard gaan met grof geweld. Deze delicten zorgen ervoor dat veel mensen zich onveilig voelen in hun eigen leefomgeving (Keus, 2012).

In een onderzoek naar 10.000 mannen, lieten Wolfgang, Figlio en Selin (1972) in de jaren zeventig al zien dat slechts een klein percentage (6%) criminelen verantwoordelijk is voor een zeer groot deel (meer dan 50%) van de totale criminaliteit. In een studieoverzicht van Farrington (1986) is te zien dat dit percentage van 5 à 6% geregeld teruggevonden wordt in onderzoek. Er is dus een kleine groep criminelen verantwoordelijk voor veel criminaliteit. Dit is ook in Amsterdam het geval.

In Amsterdam is een groep veelplegers die structureel delicten pleegt en waarvoor de hulpverlening tot nog toe ontoereikend is. Er is daarom een 'Top 600 prioriteitenlijst' opgesteld waarop 600 namen staan van de zwaarste veelplegende jeugdcriminelen in Amsterdam. Dit is een groep die verantwoordelijk is voor het grootste deel van de geweld- en vermogensdelicten in Amsterdam. Deze jongeren zijn in de afgelopen vijf jaar samen ongeveer 15.000 keer aangehouden (Keus, 2012). Er wordt veel informatie verzameld over deze jongeren, zodat er een goed beeld ontstaat van de problematiek en er wordt tevens onderzocht wat er aan hulpaanbod verbeterd kan worden. De GGD Amsterdam werkt op verschillende gebieden mee aan de 'Top 600 aanpak'. Een onderdeel waar de GGD zich mee bezighoudt is onder meer het verrichten van een groot dossieronderzoek naar de achtergronden van de Top 600 cliënten. In dit onderzoek probeert de GGD de achtergronden van deze jeugdcriminelen zo goed mogelijk in kaart te brengen, waarbij er aandacht is voor de aanwezige risicofactoren. Er wordt gekeken naar de delictgeschiedenis, familieomstandigheden, scholing, verslaving, psychologische functies, psychiatrie en sociale netwerken. Daarnaast wordt er gepoogd clusters te maken en te ontdekken of er subgroepen te vinden zijn binnen de Top 600 die gemeenschappelijke risicofactoren bezitten, waardoor er wellicht in de toekomst bij overeenkomstige individuen, beter op de situatie en de problematiek van de jeugdige ingespeeld kan worden.

Deze scriptie maakt onderdeel uit van het grotere GGD onderzoek naar de jeugdcriminelen die op de Top 600 lijst staan. In dit onderzoek ligt de focus op een bepaalde subgroep binnen de Top 600: de zogeheten *vroege starters*. Dit zijn jeugdcriminelen die al vóór hun twaalfde gedragsproblemen vertoonden en in sommige gevallen zelfs al delicten pleegden voor hun twaalfde levensjaar. Er wordt in deze scriptie bekeken of *vroege starters* verschillen van *late starters* in hun psychologische functies, psychiatrische problemen en delictgeschiedenis. Onderzoek naar deze verschillen is belangrijk, omdat het zou kunnen leiden tot nieuwe inzichten voor een verbeterde, op de subgroep toegespitste, aanpak.

1.2 Relevantie

Een relatief kleine groep jeugdcriminelen is verantwoordelijk voor veel overlast op straat. Het is belangrijk en relevant om onderzoek te doen naar deze groep jeugdcriminelen, omdat dit kan bijdragen aan de preventie van toekomstig probleemgedrag. Amsterdam is niet de enige stad in Nederland die met veel overlast op straat te kampen heeft, ook Rotterdam en Den Haag kennen bijvoorbeeld veel problemen omtrent jeugdcriminaliteit. Onlangs werd er in Den Haag een juwelier van het leven beroofd door twee jongens die in Amsterdam waarschijnlijk op de Top 600 lijst zouden hebben gestaan¹. Dit onderzoek betreft de Top 600 aanpak in Amsterdam, maar de uitkomsten van dit onderzoek en alle informatie die te achterhalen is over de huidige Top 600 bieden aanknopingspunten voor beleid en hoe om te gaan met de volgende generatie jeugdcriminelen in heel Nederland. Een aanpak is pas effectief wanneer er ingegrepen kan worden op de factoren die het sterkst samenhangen met het criminele gedrag (Andrews & Bonta, 2006). In dit onderzoek worden de risicofactoren van de Top 600 jeugdcriminelen in kaart gebracht, waardoor er in een later stadium een aanpak op maat kan worden gerealiseerd.

Onderzoek naar vroege starters is in het bijzonder relevant omdat jongeren die al vroegtijdig crimineel gedrag vertonen hier ook na de adolescentiegrens vaak mee door gaan. Deze jeugdcriminelen zijn vaak *life-course-persistent*. Hier tegenover staan de *adolescence-onset*, de jongeren die voornamelijk tijdens de adolescentie crimineel gedrag beginnen te vertonen en waarbij dit rond de jonge volwassenheid langzaam afneemt (Moffitt & Caspi, 2001). Het is daarom belangrijk om binnen de Top 600 deze subgroepen (met ieder hun eigen karakteristieken) te kunnen identificeren. Binnen de Top 600 is naast de grote groep vroege

---

¹ Voor de criteria om op de Top 600 lijst terecht te komen, zie paragraaf 4.2.3.

starters, ook een grote groep relatief late starters te vinden. Het feit dat de Top 600 groep dus gedeeltelijk uit *adolescence-onset* jongeren bestaat biedt perspectief, omdat er verwacht mag worden dat bij hen de criminaliteit zal afnemen.

Wetenschappelijk is het ook een relevant onderzoek omdat dit onderzoek een aanvulling biedt op de huidige kennis rondom vroege starters in de wetenschappelijke literatuur. Er zijn ideeën en aannames in de kennis over jeugdcriminaliteit, waarvan in dit onderzoek getoetst zal worden of deze ideeën en aannames ook opgaan voor Top 600 cliënten. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om aannames rondom de criminele carrière van vroege starters, waarvan in het algemeen verondersteld wordt dat deze *langer* en *zwaarder* is (Moffitt, 1993; Van der Heiden-Attema & Bol, 2000; Tolan & Thomas, 1995). Volgens Loeber (1998) is het van groot belang om replicerbaarheid van eerdere bevindingen aan te tonen in diverse onderzoekspopulaties. Zowel Loeber als Farrington, Loeber, Elliott, Hawkins, e.a. (1990) zijn van mening dat nader onderzoek naar de relatie tussen de aanvangsleeftijd en een latere criminele carrière van groot belang is (Van der Heiden-Attema & Bol, 2000).

Dit is één van de eerste grote onderzoeken naar de Top 600 in Amsterdam en daarmee een vernieuwend onderzoek, welke een goede bijdrage kan leveren aan de kennis over een specifieke groep jeugdcriminelen. Het is interessant en relevant om te onderzoeken of de kennis over deze specifieke groep jeugdcriminelen overeenkomsten vertoont met de kennis in de wetenschappelijke literatuur over jeugdcriminaliteit in het algemeen.

2. Probleemstelling

De leeftijd waarop iemand zijn of haar eerste delict pleegt is één van de beste voorspellers voor het verdere verloop van een eventuele criminele carrière (Farrington, e.a., 1990).

Jongeren die al voor hun twaalfde jaar delicten plegen, ontwikkelen zich veel vaker tot ernstige en chronische criminelen dan jongeren die pas op latere leeftijd crimineel gedrag vertonen (Farrington, e.a., 1990; Moffitt, 1993; Tolan & Thomas, 1995).

Naast het vroegtijdig plegen van delicten hebben de chronische criminelen ook last van veel andere gedragsproblemen, waarin ze verschillen van de (veel grotere) groep jongeren die hun delicten plegen vanuit tijdelijk uit de hand gelopen experimenteergedrag (Van der Heiden-Attema & Bol, 2000). Deze grotere groep pleegt voornamelijk delicten tijdens de adolescentiepiek (Moffitt, 1993), wanneer ze zich afzetten tegenover hun ouders en school. De sociale bindingen tussen deze jongeren en maatschappelijke instituties nemen tijdelijk af en in een later stadium weer toe. Jeugdcriminaliteit wordt bij deze grote groep jongeren verklaard vanuit die tijdelijke afzwakking van sociale bindingen (Hirschi, 1969).

Toch zijn er jongeren die ondanks sterke bindingen met ouders en school in de criminaliteit terecht komen en er zijn jongeren die, ook wanneer ze de adolescentiegrens hebben gepasseerd, recidiveren. Moffitt en Caspi (2001) noemen de jongeren die al vroegtijdig crimineel gedrag vertonen en hier ook na de adolescentiegrens mee door gaan de *life-course-persistent*. Hier tegenover staan de *adolescence-onset*, de jongeren die voornamelijk tijdens de adolescentie crimineel gedrag beginnen te vertonen en waarbij dit langzaam afneemt in de jongvolwassenheid. Weerman (1998) voegt aan de theorie van Hirschi (1969) toe dat niet alle bindingen ‘delinquentieremmend’ werken. Er zijn ook ‘delinquentiebevorderende’, antisociale bindingen die worden aangegaan met criminele jongeren. Uit empirisch onderzoek blijkt dat met name sterke bindingen met ouders, aan school en aan morele overtuigingen een delinquentieremmend effect hebben. Sterke bindingen met vrienden, een partner en broers kunnen ook een delinquentiebevorderend effect hebben (Weerman, 1998). Opvallend in de studie van Weerman zijn de interactie-effecten die hij ontdekt: een sterke binding met de ouders, geeft altijd een delinquentieremmend effect, ook als de ouders zelf crimineel gedrag vertonen. Intensieve bindingen met vrienden zijn niet altijd delinquentiebevorderend, dit hangt af van het wel of niet ‘crimineel zijn’ van de vrienden.

Factoren die een rol spelen in en invloed uitoefenen op de ontwikkeling van een kind zijn onder meer: ouders, opvoeding, school, vrienden, familie en het hebben van een partner. Naast deze factoren is er nog een groot aantal andere factoren in de ontwikkeling en opvoeding van jeugdigen die bijdragen aan het plegen van eventuele delicten, de zogeheten *risicofactoren*. Hiertegenover staan de *protectieve factoren* die het kind juist behoeden voor jeugdcriminaliteit en de *promotieve factoren* die de kans op gunstig gedrag vergroten en de kans op crimineel gedrag verkleinen. Van der Laan, Veenstra, Bogaerts, Verhulst & Ormel (2010) onderzochten de invloed van risico-, protectieve en promotieve factoren bij zware, lichte en niet-criminelen en vonden bewijs voor effecten van risico- en promotieve factoren op crimineel gedrag. Een cumulatie van risicofactoren in de preadolescentie vergroot de kans op zwaar crimineel gedrag in de vroege adolescentie, waar een cumulatie van promotieve factoren crimineel gedrag vermindert en niet-crimineel gedrag bevordert.

De jongeren van de Top 600 lijst hebben zich in hun jeugd ontwikkeld tot jeugdcriminelen van de zwaarste categorie. Ze behoren immers tot de meest overlastgevende jeugdcriminelen in Amsterdam. De GGD probeert clusters te maken en te ontdekken of er subgroepen te vinden zijn binnen de Top 600 die gemeenschappelijke risico, protectieve –en/of promotieve factoren bezitten, waardoor er wellicht in de toekomst bij overeenkomstige individuen, beter op de situatie en de problematiek van de jeugdige ingespeeld kan worden.

Waar de GGD kijkt naar verschillende subgroepen (binnen de Top 600) waarbij jongeren diverse gemeenschappelijke factoren bezitten, wordt er in deze scriptie specifiek gekeken naar de groep jongeren die al voor hun twaalfde levensjaar een delict hebben gepleegd, of in ieder geval al voor hun twaalfde levensjaar gedragsproblematiek begonnen te vertonen (vroege starters). Het ligt in de lijn der verwachting dat deze jongeren doorgaans een langere criminele carrière tegemoet gaan, waarin ze vaker ernstigere en meer zwaardere delicten plegen dan late starters (Farrington, e.a., 1990). Met behulp van het FPJ meetinstrument² wordt de zwaarte van de delictgeschiedenis in kaart gebracht. Vervolgens wordt er gekeken naar de samenhang tussen de jongeren die onder de twaalf jaar al gedragsproblematiek vertoonden, met alle overige items (risicofactoren). Op deze wijze kunnen de verschillen in risicofactoren tussen jeugdigen die al voor hun twaalfde gedragsproblematiek vertoonden en de jeugdigen die pas na hun twaalfde gedragsproblematiek begonnen te vertonen, in kaart worden gebracht. Loeber, Slot en Stouthamer-Loeber (2008b) laten zien dat de mate waarin kinderen worden

---

² Meer informatie over het FPJ meetinstrument is te vinden in hoofdstuk 4, de Methode.

blootgesteld aan risicofactoren toeneemt naarmate ze ouder worden. Deze toename bereikt een piek tijdens de adolescentieperiode en neemt vervolgens langzaam weer af. Naast de verandering in de mate waarin kinderen worden blootgesteld aan risicofactoren, verandert ook de impact van de risicofactoren op het vertonen van crimineel gedrag (Van der Put, Deković, Stams, Hoeve & Van der Laan, 2012). Op verschillende leeftijden zijn het ook verschillende risicofactoren die een impact hebben op het vertonen van crimineel gedrag. De impact van vrijwel alle risicofactoren op recidive neemt sterk af naarmate de leeftijd toeneemt. Het is belangrijk om ook voor de Top 600 na te gaan of er specifieke factoren zijn waar kinderen aan zijn blootgesteld en of vroege starters aan andere factoren zijn blootgesteld dan late starters. Als probleemgedrag vroeger gesignaleerd kan worden is het mogelijk om ook vroeger in te grijpen en kan recidive worden teruggedrongen.

In dit onderzoek wordt gekeken of vroege starters van de Top 600 ernstigere en zwaardere delicten plegen dan late starters. Vervolgens wordt er gekeken naar verschillen in risicofactoren tussen vroege starters en late starters.

2.1 Vraagstellingen

Centrale probleemstelling: *Zijn er verschillen tussen vroege en late starters van de Top 600 in de ernst van de gepleegde delicten en het risicoprofiel dat hieraan ten grondslag ligt?*

Deelvraag 1: *Zijn er verschillen tussen vroege en late starters van de Top 600 voor wat de ernst van de gepleegde delicten betreft?*

Deelvraag 2: *Verschillen vroege en late starters van de Top 600 van elkaar in hoeveelheid, combinatie en intensiteit (risicoprofiel) van risicofactoren waaraan ze hebben blootgestaan?*

2.2 Leeswijzer

De scriptie is als volgt opgezet. Het theoretisch kader is te vinden in hoofdstuk drie en in hoofdstuk vier wordt de methode uiteengezet. In het methodehoofdstuk worden onder andere de centrale begrippen geoperationaliseerd en is meer informatie over de betrouwbaarheid te vinden. Hoofdstuk vijf verslaat de resultaten en in hoofdstuk zes worden uiteindelijk de conclusie en discussie verwoord.

3. Theoretisch kader

In dit theoretisch kader wordt eerst een beknopte literatuurschets gegeven van algemene criminologische, sociologische en psychologische theorieën omtrent jeugdcriminaliteit. Na deze algemene inleiding wordt er ingegaan op de verschillen tussen vroege en late starters (paragraaf 3.2) en in paragraaf 3.3 worden risicofactoren beschreven die bij kunnen dragen aan het ontstaan van jeugdcriminaliteit. Tot slot wordt het theoretisch kader toegespitst op de deelvragen en de theorie samengevat in de hypotheses die worden onderzocht.

3.1 Algemene theorieën omtrent jeugdcriminaliteit

Er zijn verschillende theorieën die bijdragen aan de ontrafeling en het verklaren van jeugdcriminaliteit. In de jaren vijftig kwam Merton (1957) met zijn bekende *strain-theorie*, waarin hij de discrepantie beschreef tussen doelen en (legale) middelen om deze doelen te verwezenlijken. In deze theorie wordt er vanuit gegaan dat iedereen min of meer dezelfde doelen nastreeft. Iedereen streeft naar geluk, welzijn, rijkdom, maar niet iedereen is in staat deze doelen met legale middelen te verwezenlijken. Legale middelen om geluk, welzijn en rijkdom te vergaren, zijn bijvoorbeeld het volgen van onderwijs en het verrichten van (legaal) werk. Omdat niet iedereen de mogelijkheden heeft om (goed) onderwijs te kunnen volgen, grijpen sommigen naar andere (illegale) middelen om dezelfde doelen (welzijn, geluk en rijkdom) te verwezenlijken. Criminaliteit biedt vaak zelfs een kortere weg tot de verwezenlijking van deze doelen.

De oneerlijkheid van kansen wordt onderstreept door Bourdieu (1984) die in zijn *culturele reproductietheorie* onder meer uitwijdt over de ongelijkheid van het schoolsysteem, waarbij kinderen uit een gezin waar veel *cultureel kapitaal* aanwezig is, meer kansen hebben dan kinderen uit een gezin waar weinig cultureel kapitaal aanwezig is. Cultureel kapitaal is het geheel van kennis, waardeoriëntaties en cognitieve vaardigheden die iemand bezit. Dit cultureel kapitaal wordt door de ouders doorgegeven aan het kind. Ouders verschillen in de mate waarin ze cultureel kapitaal bezitten (dit is ongelijk verdeeld) en het schoolsysteem is volgens Bourdieu zo ingedeeld, dat deze ongelijkheid in stand gehouden wordt. Kinderen van ouders met een universitaire achtergrond hebben hierdoor veel grotere kansen om ook op de universiteit terecht te komen dan kinderen van ouders die niet universitair geschoold zijn.

Ongelijkheid wordt volgens Becker (1997) ook in stand gehouden doordat mensen die anders zijn en zich afwijkend gedragen, labels opgeplakt krijgen. In de *etiketteringstheorie* legt hij uit hoe mensen door hun omgeving in een bepaald hokje worden geplaatst als ze zich anders dan de norm gedragen. Als iemand één keer de fout in gaat en crimineel gedrag vertoont, is hij of zij een crimineel. Dit stempel raakt iemand moeilijk weer kwijt. Er zijn echter ook jongeren die nooit de fout in zijn gegaan en toch slachtoffer worden van etikettering. De Amsterdamse media, maar ook de landelijke media worden overspoeld met berichten waarin Marokkaanse jongeren en criminaliteit aan elkaar verbonden worden. Hierdoor kan het beeld ontstaan dat iedere Marokkaanse jongere, crimineel of niet, crimineel is. Becker beschrijft hier het idee van *selffulfilling prophecy* van Merton (1957) dat wanneer je eenmaal een stempel opgeplakt heb gekregen (terecht of onterecht) je gedrag zich aanpast aan deze stempel. Een zelfde redenering, maar dan vanuit een ander perspectief is het *Thomas Theorema* (Merton, 1995) dat er vanuit gaat dat wanneer mensen een situatie definiëren als waarheid (terecht of onterecht), ze hier ook naar zullen handelen. Aan de ene kant gaan Marokkaanse jongeren in Amsterdam zich naar het stempel gedragen die hen door de maatschappij wordt opgelegd en anderzijds geloven steeds meer mensen in het stempel dat ze de Marokkaanse jongeren in Amsterdam hebben opgelegd en handelen ze hier naar.

El Hadioui (2008) benadert overlastgevend gedrag van Marokkaanse jongeren ook vanuit een sociologische invalshoek. Hij probeert de negatieve bestempeling tegen te gaan en geeft aan dat onderzoekers moeten waken voor de te gemakkelijke *etnisch-culturele* verklaring waarin wordt gesteld dat overlast voortkomt uit de Marokkaanse cultuur. De kernwaarden die aangetroffen worden in Marokkaans-Nederlandse gezinnen staan haaks op het gedrag dat sommige Marokkaanse jongeren vertonen. Het is volgens El Hadioui dan ook niet de etnische cultuur, zoals deze aanwezig is in de thuiscultuur, die ten grondslag ligt aan overlastgevend gedrag van bepaalde jongeren, maar de *straatcultuur*³. Er is sprake van een *ontkoppingsproces* waarin jongeren zich ontkoppelen van de natuurlijke domeinen waar traditionele waarden en normen worden doorgegeven. Veel jongeren hebben te kampen met een psychologisch-emotionele breuk met kerninstituties als het gezin, de moskee en het onderwijs. Het nieuwe domein van socialisatie is de straat geworden, waar *secundaire socialisatie* optreedt. Er worden gelijkgestemden op straat gevonden en er ontstaat een straatcultuur met eigen regels en codes. Deze straatcultuur vormt een grote *mismatch* met

---

³ Zie ook *Kapot Moeilijk*, de dissertatie van Jan Dirk de Jong (2007).

thuis, waar strikte regels, normen en waarden gelden. Naast de ontkoppeling van huis, vindt er ook een ontkoppeling van onderwijs plaats. Op school gelden eveneens striktere regels dan buiten op straat.

Naast deze ontkoppeling benoemt El Hadioui (2008) ook nog de (zelf)uitsluiting van de school. Er is sprake van reïficatie, waarbij de begrippen *allochtoon*, *Marokkaan* en *moslim*, sociale constructen zijn geworden die onbewust of soms bewust in verband worden gebracht met problemen en non-integratie. Deze onbewuste en soms bewuste veronderstelling leidt er toe dat de docent op school de rol op zich neemt van de formele kant van de maatschappij *het echte Nederland*, terwijl de Marokkaans-Nederlandse leerling zich de plek toe-eigent van *het nog niet echte Nederland*. Dit is eveneens een voorbeeld van *selffulfilling prophecy*: de leerling gaat op deze wijze het opgelegde stigma van *buitenstaander* en *allochtoon* internaliseren en zich hier naar gedragen.

Jongeren internaliseren de codes van de straat in straatgroepen (El Hadioui, 2008). Binnen deze straatgroepen leren jongeren van elkaar. Lanier en Henry (2004) schetsen in een literatuuroverzicht bekende leertheorieën die criminaliteit proberen te verklaren. Het basisidee is afkomstig van Sutherland (1939) die in zijn *differentiële associatietheorie* aangeeft dat crimineel gedrag niet aangeboren is. Misdad ontstaat vanuit een leerproces in een sociale context, door interactie en communicatie. Crimineel gedrag wordt geleerd in een intieme groep, waarbij technieken worden aangeleerd en specifieke motivaties, driften en houdingen van belang zijn. Technieken kunnen worden aangeleerd in een legale context, maar toch gebruikt worden om illegale praktijken mee te verrichten omdat de driften en motieven in een illegale context worden geleerd. Zo kan een boekhouder op een groot kantoor legale technieken hebben geleerd om de administratie bij te houden, maar deze zelfde technieken gebruiken om frauduleuze handelingen te verrichten. Wanneer de boekhouder in een criminele groep is gesocialiseerd zullen zijn motieven eerder de illegale kant op gaan. De criminele associaties worden beïnvloed door de prioriteit van het leren; hoe vroeg het wordt geleerd, de frequentie; hoe vaak er interactie met de aanmoedigende sociale groep plaats vindt, de duur; de termijn van blootstelling aan bepaalde gedragspatronen, en de intensiteit; de prestige of de status van degene die het waargenomen gedrag manifesteert.

Burgess en Akers (1966) vullen de ideeën van Sutherland (1939) aan met inzichten uit de psychologie van de operante conditionering, waarbij feedback uit de omgeving van groot

belang wordt geacht. Het draait in de theorie van Burgess en Akers om effectieve bekrachtigers en reeds bestaande, versterkende risico's. Crimineel gedrag wordt de norm wanneer het criminele gedrag meer wordt bekrachtigd dan het niet-criminele gedrag. Een interessante uitbreiding van deze theorie wordt gedaan door Daniel Glaser (1956). Hij voegt de opmerking toe dat mensen hun gedrag modelleren aan de hand van beloningen die aan anderen worden verstrekt. Wanneer ze zien dat anderen beloningen ontvangen voor bepaald (crimineel) gedrag, zijn ze geneigd om zich hetzelfde te gaan gedragen (Lanier & Henry, 2004).

3.2 Tijdelijk versus persistent antisociaal gedrag

Sutherland (1939) noemt in de hiervoor besproken *differentiële associatietheorie* onder andere de leeftijd (hoe vroeg iemand iets aanleert) en de duur van bepaalde gedragspatronen (hoe lang iemand blootgesteld wordt aan bepaalde gedragspatronen) als belangrijke factoren voor de ontwikkeling van een criminele carrière (Lanier & Henry, 2004).

Ook bij Moffitt (1993) is deze gedachtegang te zien. Zij presenteert een model waarin ernst en duur van de criminele carrière worden gekoppeld aan het startmoment van antisociaal gedrag. Globaal gezien zijn er drie groepen in dit model te onderscheiden: a) personen die op geen enkel moment in hun leven antisociaal gedrag vertonen of delicten plegen, b) personen die alleen in de adolescentieperiode (*adolescence-limited*) antisociaal gedrag vertonen en delicten plegen en c) personen die hun gehele leven (*life-course-persistent*) antisociaal gedrag blijven vertonen en delicten plegen. Volgens Moffitt begint bij deze laatste groep het antisociale gedrag al in de vroege kindertijd. De *adolescence-limited* jongeren beginnen pas tijdens de adolescentie met gedrag dat niet door de beugel kan en deze criminele activiteiten nemen af wanneer ze ouder worden. Onderstaand figuur is een hypothetische illustratie van dit model.

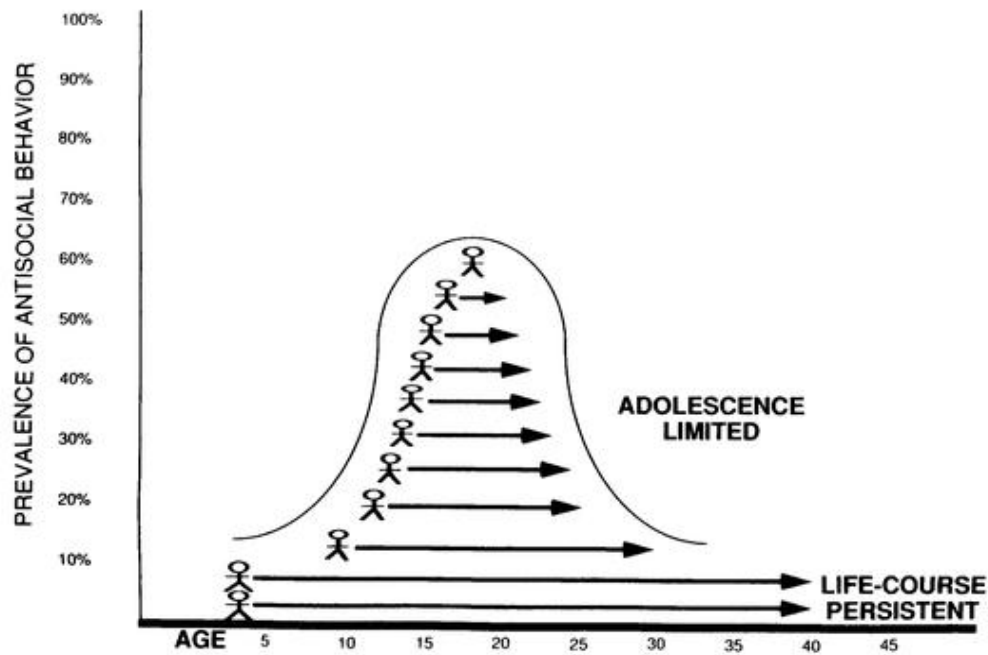

Figure 3. Hypothetical illustration of the changing prevalence of participation in antisocial behavior across the life course. (The solid line represents the known curve of crime over age. The arrows represent the duration of participation in antisocial behavior by individuals.)

In dit voorbeeld is een adolescentiepiek zichtbaar rond de leeftijd van zeventien jaar en gedraagt iets meer dan 60% van de zeventienjarige adolescenten zich wel eens (kortdurend) antisociaal. Slechts een klein percentage (onder de 10%) behoort tot de *life-course-persistent*. Deze groep start vroeg (in het figuur zo rond het vijfde jaar) en gedraagt zich vrijwel het hele leven antisociaal. Dit komt overeen met de in de inleiding genoemde kleine 5 á 6% van de jongeren die samen verantwoordelijk zijn voor heel veel criminaliteit en overlast (Wolfgang, e.a., 1972; Farrington, 1986).

Latere onderzoeken (o.a. Moffitt & Caspi, 2001) laten zien dat de criminele activiteiten bij de late starters niet altijd beperkt zijn tot de adolescentie, maar pas tijdens de jongvolwassenheid (20-25 jaar) verminderen. Late starters (*adolescence-onset*) kunnen echter nog steeds gezet worden tegenover de vroege starters *childhood-onset* in de zin dat de laatste groep veel vaker *life-course-persistent* blijkt dan de late starters.

In deze scriptie staat net als bij Moffitt en Caspi (2001) het onderscheid centraal tussen vroege (*childhood-onset*) en late (*adolescence-onset*) starters. Ook de hypothesen zullen worden gekoppeld aan dit onderscheid. Bij de theoretische onderbouwing daarvan speelt het model van Moffitt (1993) een belangrijke rol. Hoewel daar in principe andere begrippen, namelijk

life-course-persistent en *adolescence-limited* het startpunt zijn, past dat zeker wel bij de gedachtegang van dit model.

3.2.1 Tijdelijk antisociaal gedrag

Jongeren die tijdelijk antisociaal gedrag vertonen hebben volgens Moffitt (1993) last van een discontinuïteit in de adolescentie. Deze jongeren hebben last van de zogenoemde *maturity gap*, een kloof tussen de biologische leeftijd en hun sociale leeftijd. In de puberteit vindt een verschuiving plaats in de zelfperceptie en autonomie van de jongeren die gepaard gaan met biologische veranderingen richting de volwassenheid. Er is echter een discontinuïteit met de sociale veranderingen richting de volwassenheid. Wanneer de jongeren vervolgens naar de middelbare school gaan, verandert hun hele leefomgeving. Waar ze op de basisschool nog de oudsten waren, wordt opeens hun sociale omgeving gedomineerd door jongeren die ouder zijn dan zij zelf. Wanneer ze de ongemakken van de *maturity gap* beginnen te voelen verandert dus ook meteen de sociale leefomgeving en zien ze jongeren die deze *maturity gap* al hebben doorlopen als grote voorbeelden. Met behulp van *social mimicry*, imiteren de nieuwkomers op de school het gedrag van oudere jongeren (zo luidt de theorie van Moffitt), omdat zij dit als succesvol beschouwen in het doorstaan van de *maturity gap*. Op deze wijze imiteren de *adolescence-limited* tijdelijk het antisociale gedrag van de *life-course-persisters*.

Criminaliteitscijfers onder jongeren liggen erg hoog, zeker wanneer er gekeken wordt naar de informatie uit zelfrapportages. Veel mensen geven aan in hun leven wel eens een (klein) delict te plegen: het stelen van een blikje drinken of iets bewust vergeten af te rekenen in de supermarkt, het maken van een vuurtje (daar waar het niet mag), het afsteken van vuurwerk (op tijden dat het niet mag) of het zwart rijden in de metro, bus, trein of tram. Veel van dit soort kleine vergrijpen vinden plaats in de adolescentie, maar toch maakt niet iedereen zich schuldig aan jeugdcriminaliteit in de adolescentie. Volgens Moffitt (1993) kan dit onder andere komen doordat sommige jongeren de *maturity gap* en antisociale rolmodellen weten te ontlopen. Ze geeft hierbij een voorbeeld van een studie van haar zelf waaruit bleek dat meisjes die vóór hun vijftiende nog niet ongesteld waren geworden, over het algemeen niet in de criminaliteit belanden en zelfs minder problemen dan normaal ervaren dan andere leeftijdsgenoten. Bij deze meisjes was dus sprake van een verlate puberteit. Naast biologische verklaringen, komt Moffitt ook met sociale verklaringen. Zo hebben sommige jongeren bepaalde persoonlijke karakteristieken die er voor zorgen dat ze niet met antisociale *peers*

omgaan en zijn er omgevingsfactoren die de kans op criminaliteit kunnen verkleinen. Zoals bekend vanuit de *broken windows theory*, gebruikt door Keizer, Lindenberg en Steg (2008), neemt de kans op crimineel gedrag toe wanneer er wanorde en chaos in de buurt aanwezig is. Graffiti op de muren, een gebroken ruit of flyers op de grond, maken de omgeving een wanorde en chaos en nodigen uit tot meer wanorde en chaos, of voorkomen dit in ieder geval niet. Moffitt geeft aan dat de kans op crimineel gedrag dan ook wordt verkleind wanneer er positieve omgevingsfactoren (opgroeien in een opgeknapte en niet een verloederde wijk) aanwezig zijn.

Ook Hirschi (1969) probeert in zijn *sociale bindingstheorie* een verklaring te geven waarom niet iedereen in de criminaliteit belandt. Hirschi ziet eveneens het fenomeen van jongeren die slechts tijdelijk (voornamelijk in de adolescentie) antisociaal gedrag beginnen te vertonen dat richting het eind van de adolescentie weer af neemt. Hirschi verklaart dit antisociale gedrag vanuit sociale bindingen tussen deze jongeren en maatschappelijke instituties die tijdelijk afnemen en in een later stadium weer toenemen. Niet iedereen vertoont antisociaal gedrag of pleegt delicten, omdat sterke sociale bindingen met ouders, school en de moskee (El Hadioui, 2008) de kans op criminaliteit verkleinen.

Niet alle sociale bindingen zijn echter *delinquentieremmend* zo schrijft Weerman (1998). Er zijn ook *delinquentiebevorderende*, antisociale bindingen die worden aangegaan met criminele jongeren. Uit het onderzoek van Weerman blijkt dat met name sterke bindingen met ouders, aan school en aan morele overtuigingen een delinquentieremmend effect hebben. Sterke bindingen met vrienden, een partner en broers kunnen ook een delinquentiebevorderend effect. De sociale bindingen tussen ouders en de jongere hebben altijd een delinquentieremmend effect. Dit effect is onafhankelijk van het wel of niet crimineel zijn van de ouders.

3.2.2 *Persistent antisociaal gedrag*

De *life-course-persistent* jongeren kampen al vanaf de vroege jeugd met zogenaamde ‘causale probleemfactoren’ (Moffitt, 1993). Vanuit de ontwikkelingscriminologie (Loeber & LeBlanc, 1990) wordt crimineel gedrag gezien als een resultante van ongunstige processen vanaf de geboorte tot de volwassenheid. Alles wat een kind meemaakt in een bepaalde leefomgeving werkt door in iedere volgende leefomgeving. Hoe eerder er iets misgaat in het leven van een kind, des te verontrustender zijn de gevolgen voor de verdere ontwikkeling van een kind. In

iedere opeenvolgende levensfase krijgen kinderen te maken met risico- en protectieve factoren (Van der Heiden-Attema & Bol, 2000) en een opeenstapeling van risicofactoren in de preadolescentie vergroot de kans op criminaliteit in de adolescentie (Van der Laan, 2010).

Hirschi (1969) en Weerman (1998) denken er iets anders over en leggen meer de nadruk op een tijdelijke afzwakking van bindingen. Ze zien een adolescentiepiek, waarin jongeren zich afzetten tegenover hun ouders, school en andere instituties. Later neemt crimineel gedrag weer af. Risicofactoren zijn er wel of niet en de opeenstapeling van al die risicofactoren in de preadolescentie (Van der Laan, 2010) kan niet meer te niet worden gedaan en verklaart daarmee niet de piek in de adolescentie en de afname daarna.

Loeber e.a. (2008b) laten echter zien dat de mate waarin kinderen worden blootgesteld aan risicofactoren toeneemt naarmate ze ouder worden. Deze toename bereikt een piek tijdens de adolescentieperiode en neemt vervolgens langzaam weer af. In de beginjaren van de kindertijd is er alleen nog maar de blootstelling aan individuele en gezinsfactoren, waar in de preadolescentie de invloed van vrienden en schoolfactoren bijkomen en uiteindelijk in de adolescentie aangevuld worden met buurtfactoren en factoren die aan werk gerelateerd zijn. In het begin van de volwassenheid nemen de invloed van het gezin, de invloed van vrienden en van school weer af. Van der Put e.a. (2012) geven daarnaast aan dat de impact van vrijwel alle risicofactoren op recidive sterk afneemt naarmate de leeftijd toeneemt. Hierdoor is de adolescentiepiek uit de literatuur van Weerman (1998), Hirschi (1969) en Moffitt (1993) toch verklaarbaar vanuit risicofactoren en kunnen deze theorieën naast elkaar bestaan en elkaar zelfs aanvullen.

3.3 Risicofactoren

Risicofactoren voorspellen naast criminaliteit ook andere gedragsproblemen. Het effect van risicofactoren is consistent over verschillende bevolkingsgroepen en cumulatief van aard: hoe meer risicofactoren aanwezig, des te groter de kans op problemen (Farrington, e.a., 1990). Interactie tussen verschillende risicofactoren kan leiden tot nieuwe risicofactoren. Om een effectieve aanpak te realiseren, zal moeten worden ingegrepen op die risicofactoren die het sterkst samenhangen met criminaliteit. Dit is het uitgangspunt van Andrews en Bonta (2006) die met behulp van hun *risk-need-responsivity* model pleiten voor *evidence-based-practice*. Interventieprogramma's moeten volgens hen gestoeld zijn op wetenschappelijk onderzoek en

getoetst worden op de zogenoemde *wat-werkt-benadering*: het *risicobeginsel*, *behoeftebeginsel* en *responsiviteitsbeginsel*.

In het risicobeginsel wordt er vanuit gegaan dat het mogelijk is om uitspraken te kunnen doen over het recidiverisico van iemand die eerder over de schreef is gegaan (Andrews & Bonta, 2006). Er moet een risicotaxatie worden gedaan en op basis van deze risicotaxatie wordt de intensiteit en duur van de interventie bepaald. Een lage risicotaxatie betekent dat er volstaan kan worden met een kortdurende interventie. In het behoeftebeginsel worden de risicofactoren nader onderzocht. De risicofactoren zijn ingedeeld in *criminogene behoeften* en *niet-criminogene behoeften*. Een niet-criminogene behoefte is bijvoorbeeld hulp bij faalangst of dyslexie. Het oplossen van deze niet-criminogene behoefte draagt niet direct bij aan de recidivebeperking, waar het oplossen van criminogene behoeften (zoals: hulp bij het zoeken naar werk/scholing) wel een direct effect kan hebben. De belangrijkste criminogene behoeften (risicofactoren die aandacht behoeven in een interventie) worden door Andrews en Bonta (2006) benoemd tot *the central eight*. Dit zijn: antisociale cognities, antisociaal gedrag, antisociaal netwerk, antisociaal persoonlijkheidscomplex, familie- en huwelijksomstandigheden, middelenmisbruik, vrije tijd en ontspanning en school en werk.

Naast de focus op criminogene behoeften is het belangrijk om de focus te leggen op dynamische factoren (Andrews en Bonta, 2006). Aan de culturele komaf en het geslacht van iemand valt weinig te veranderen, maar aan familieproblematiek of middelenmisbruik valt wellicht nog iets te verbeteren. Het derde en laatste beginsel is het responsiviteitsbeginsel. Dit wil niets meer of minder zeggen dan dat een aanpak op ieder individu afzonderlijk aangepast moet worden. Ieder individu heeft immers weer eigen problemen en eigen risicofactoren die hem of haar belemmeren in het dagelijks leven en bijdragen aan crimineel gedrag.

Waar Andrews en Bonta (2006) risicofactoren indelen in hun *central eight*, worden risicofactoren ook vaak ingedeeld op verschillende domeinen of niveaus. Van der Heiden-Attema en Bol (2000) onderscheiden vier verschillende niveaus, te weten het individueel niveau, het gezinsniveau, het niveau van school en leeftijdgenoten en het maatschappelijk en cultureel niveau. Op deze verschillende niveaus delen zij vervolgens de verschillende risicofactoren in.

Op het individueel niveau delen Van der Heiden-Attema en Bol (2000) onder andere de genetische factoren, biologische factoren, persoonlijkheidsfactoren, vroege gedragsstoornissen

en traumatische ervaringen in⁴. Genen spelen een rol, maar oefenen meestal niet direct invloed uit op het gedrag. Het zijn vaak interacties tussen genen en omgeving die de verdere ontwikkeling van persoonlijkheidskenmerken beïnvloeden. Persoonlijkheidskenmerken die verondersteld worden samen te hangen met jeugdcriminaliteit zijn een laag non-verbaal IQ, een impulsief temperament en een grote spanningsbehoefte. Andere persoonlijkheidskenmerken zoals vroeg antisociaal en opstandig gedrag, normoverschrijdend gedrag, vroeg-seksueel gedrag en agressiviteit worden eveneens regelmatig gekoppeld aan criminaliteit. Een combinatie van bovenstaand antisociaal gedrag wordt vaak omschreven als het hebben van een gedragsstoornis (*conduct disorder*) of ADHD. Impulsiviteit en ADHD zijn tevens sterke individuele voorspellers voor het vroeg starten met het vertonen van antisociaal en crimineel gedrag (Moffitt, 1993). Traumatische ervaringen, zoals het verlies van een ouder of blootstelling aan geweld, zijn eveneens risicofactoren en goede voorspellers voor later agressief gedrag (Farrington, e.a., 1990).

De risicofactoren die tot het gezinsniveau worden gerekend zijn liefdeloosheid, gebrek aan toezicht en discipline, ouderlijk geweld, gezinsleden met problemen en een instabiele of conflictueuze thuissituatie (Van der Heiden-Attema & Bol, 2000). De risicofactoren op het gezinsniveau zijn volgens veel onderzoekers vooral in de vroegste kindertijd van groot belang en kunnen toekomstig crimineel gedrag goed voorspellen (Loeber, e.a., 2008b; Lipsey & Derzon, 1998; Van der Put, e.a., 2012). Op het niveau van school en leeftijdsgenoten worden voornamelijk pesten, gebrek aan schoolmotivatie, spijbelen, slechte leerprestaties, gedrag van antisociale vrienden en risicovolle vrijetijdsbesteding van elkaar onderscheiden. Gepest worden door en afwijzing ondervinden van leeftijdsgenoten dragen bovendien volgens Coie, Belding en Underwood (1988) bij aan een vroege start in de criminaliteit. Vroege starters plegen ook vaker delicten solo dan late starters (Moffitt, 1993). De risicofactoren op het maatschappelijke en culturele niveau zijn de economische factoren, woon -en buurtfactoren (een verloederde buurt), geringe sociale bindingen, maar bijvoorbeeld ook de beschikbaarheid van alcohol.

---

⁴ Van der Heiden-Attema en Bol (2000) maken gebruik van een indeling die veel overeenkomsten vertoont met de mogelijkheden die de FPJ biedt met betrekking tot het in kaart brengen van risicofactoren. Dit is de reden dat deze indeling hier uitvoerig besproken wordt.

3.4 Hypotheses

Om antwoord te kunnen geven op de vraagstellingen zijn zeven hypotheses opgesteld die hieronder staan weergegeven. Met behulp van hypothese één wordt een antwoord gezocht op de eerste deelvraag en met behulp van de hypotheses twee tot en met zeven wordt het risicoprofiel uit de tweede deelvraag onderzocht.

3.4.1 *Zwaarte van delicten*

De leeftijd waarop het eerste delict wordt gepleegd wordt als één van de belangrijkste voorspellers voor het verloop van een criminele carrière gezien: hoe lager de leeftijd, hoe meer delicten iemand pleegt en hoe langer hij daarmee door blijft gaan (Farrington, e.a., 1990). Een vroeg begin is een voorbode voor ernstig crimineel gedrag op latere leeftijd. De criminele carrière van vroege starters wordt over het algemeen verondersteld als *langer* en *zwaarder* (Moffitt, 1993; Van der Heiden-Attema & Bol, 2000; Tolan & Thomas, 1995). Hypothese één luidt dan ook: *Vroege starters plegen over het algemeen zwaardere delicten dan late starters*. Omdat de Top 600 jongeren gemiddeld rond de 22 jaar oud zijn op dit moment, is het nog te vroeg om te kunnen onderzoeken of vroege starters ook een langere criminele carrière hebben.

3.4.2 *Blootstelling aan risicofactoren*

Over de aard van de invloed van risicofactoren op crimineel gedrag wordt in de literatuur verdeeld gedacht. Van der Heiden-Attema en Bol (2000) hun hypothese dat vroege starters over het algemeen in ernstigere mate, en aan meer risicofactoren blootgesteld hebben gestaan bleek te moeten worden verworpen. Het gaat vooral om het moment in hun leven (vroeg) dat ze aan deze risicofactoren worden blootgesteld. Uit veel eerdere onderzoeken (Farrington, e.a., 1990; Moffitt 1993) blijkt toch ook dat des te meer risicofactoren, des te ernstiger het gedrag en des te groter de kans op problemen. Een opeenstapeling van risicofactoren in de preadolescentie vergroot ook volgens Van der Laan e.a. (2010) de kans op criminaliteit in de adolescentie. Vandaar dat hypothese twee luidt: *Vroege starters hebben (2a) aan meer risicofactoren (2b) intenser blootgestaan dan late starters*.

3.4.3 *Specifieke risico's*

Er zijn aanwijzingen (Coie, e.a., 1988) dat jongeren die al vroeg antisociaal gedrag vertonen vaker afwijzing ondervinden van *peers* dan jongeren die pas rond de adolescentie antisociaal

gedrag beginnen te vertonen. Hypothese drie is daarom: *Vroege starters ondervinden vaker afwijzing van hun leeftijdgenoten dan late starters*. Daarnaast stelt Moffitt (1993) dat adolescenten vaak statusgerichte criminaliteit plegen om aan vrienden te laten zien hoe 'goed' ze zijn. Bij de vroege starters (*life-course-persistent* jongeren) speelt dat niet. Zij plegen delicten niet om indruk op een groep te maken. Deze gedachtegang vormt de achtergrond van hypothese vier: *Vroege starters plegen minder groepsdelicten dan late starters*.

De sterkste voorspellers voor crimineel gedrag bij jonge kinderen zijn volgens Moffitt (1993) gelegen in individuele kenmerken en familiekenmerken. Onder deze individuele kenmerken worden onder andere impulsiviteit en ADHD genoemd. Hypothese vijf is dan ook: *Vroege starters hebben vaker dan late starters te kampen met ADHD*. Het belang van familiekenmerken wordt in de literatuur breed ondersteund. Volgens veel onderzoekers spelen bij vroege starters de gezinsfactoren de allergrootste rol en vormen ze de belangrijkste voorspeller voor later crimineel gedrag (Loeber, e.a., 2008b; Lipsey & Derzon, 1998; Van der Put, e.a., 2012). Samengevat gaat het bij die risicovolle gezinsfactoren vooral om inconsistentie in de opvoeding.⁵ Hypothese zes luidt: *Vroege starters hebben vaker een inconsistente opvoeding gehad dan late starters*.

3.4.4 Combinaties van risicofactoren

Het is vanuit de literatuur gezien dus aannemelijk dat er individuele risicofactoren zijn (zoals bijvoorbeeld in hypothese drie, vier, vijf en zes) waarop vroege starters systematisch anders scoren dan late starters. Vroege starters worden verondersteld hoger te scoren op *afwijzing van leeftijdgenoten*, *ADHD* en *inconsistentie van de opvoeding* en *minder groepsdelicten* te plegen dan late starters. Loeber e.a. (2008b) en Van der Put e.a. (2012) laten bovendien zien dat kinderen op een bepaalde leeftijd gevoeliger zijn voor bepaalde risicofactoren en op een andere leeftijd weer voor andere. Het is daarom goed mogelijk dat vroege starters en late starters van elkaar verschillen in de risicofactoren waarop ze hoog scoren. In dit onderzoek wordt verondersteld dat ook bij de risicofactoren uit de FPJ het risico niet op elke leeftijd even hoog is. Het is daarom de verwachting dat sommige factoren vooral bij de vroege en andere meer bij de late starters een rol hebben gespeeld. In het verlengde daarvan luidt de laatste hypothese (zeven): *Vroege starters verschillen van late starters in combinaties van risicofactoren waaraan ze hebben bloot gestaan*.

---

⁵ In de FPJ handleiding wordt inconsistentie in de opvoeding breed gedefinieerd en zijn veel voorbeelden te vinden van gezinsfactoren die hier onder vallen (Brand & Van Heerde, 2010).

4. Methode

4.1 Onderzoeksopzet

In dit onderzoek is de invloed van een vroege aanvang van gedragsproblematiek dan wel vroeg delinquent gedrag, op het verdere verloop van de criminele carrière van een Top 600 cliënt onderzocht. Daarnaast zijn risicofactoren nader bekeken en is er onderzocht of ‘vroeg starters’ ten opzichte van ‘late starters’ hier in meer of mindere mate aan hebben blootgestaan. Er is retrospectief gekeken naar de jeugdzorgperiode die de Top 600 cliënten hebben doorlopen. Hierbij is alle informatie van de geboorte tot aan het einde van de jeugdzorgperiode meegenomen. Een voordeel van deze werkwijze is dat de kans op vertekeningen in de gegevens die veroorzaakt worden door kortdurende situaties in het leven van een jeugdcrimineel, verkleind worden.

In dit onderzoek is ‘vroeg starten’ zowel een afhankelijke als onafhankelijke variabele. Bij de onafhankelijke variabele ‘totaal aantal risicofactoren’ is ‘vroeg starten’ de afhankelijke variabele. Er wordt verondersteld dat des te meer risicofactoren aanwezig zijn, des te vroeger de start. De tweede veronderstelling in dit onderzoek is dat een vroege start een goede voorspeller voor later crimineel gedrag is (Farrington, e.a., 1990; Moffitt, 1993). Hierin is ‘vroeg starten’ de onafhankelijke variabele. Omdat het met behulp van de FPJ meetinstrument moeilijk is om na te gaan op welke leeftijd een kind heeft blootgestaan aan een risicofactor, is er enkel de mogelijkheid om samenhang tussen het ‘aantal risicofactoren’ en een ‘vroeg start’ aan te tonen. De richting van het verband blijft onduidelijk. Eerdere onderzoeken (bv. Van der Heiden-Attema & Bol, 2000) maken het echter aannemelijk dat het totaal aantal risicofactoren er toe leidt dat een kind al zo vroeg start met het plegen van delicten.

4.2 Onderzoekspopulatie

4.2.1 *Gekozen steekproef*

De Top 600 lijst is willekeurig ingedeeld, dat wil zeggen dat nummer één niet per definitie een zwaardere crimineel is dan nummer honderd. Uit de selectie van 527 namen (het is een dynamische lijst waar soms jeugdcriminelen afvallen en soms bijkomen) zijn voor dit onderzoek 206 jeugdcriminelen onderzocht. Er zijn twee criteria waar vooral vanuit praktisch oogpunt rekening mee is gehouden. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van dossiers uit het archief van Bureau Jeugdzorg Agglomeratie Amsterdam (BJAA) en het archief van de

William Schrikker Groep (WSG) Amsterdam. Als eerste selectie criterium moest een jeugdcrimineel dus bekend zijn bij BJAA (dit waren er 272 van de 527) of de WSG (77 van de 527). Er bleef nu een lijst over van (272 + 77) 349 namen. Een tweede selectie criterium (alleen bij BJAA) was dat een dossier minimaal een half jaar moest zijn afgesloten en het dus niet een nog lopende zaak was. BJAA heeft veel verschillende locaties in Amsterdam en het was logistiek onhaalbaar om overal langs te gaan. Als dossiers een half jaar of langer zijn afgesloten, worden ze opgeslagen in een centraal archief en zijn ze gemakkelijk te traceren. Bij de WSG konden ook lopende zaken worden bekeken, omdat dit geen logistieke of praktische problemen opleverde. Uiteindelijk bleken er 79 lopende zaken te zijn waardoor er (349-79) 260 dossiers gelezen konden worden. Wegens tijdgebrek zijn dit er 206 geworden.

4.2.2 Doorlopen trajecten

De jeugdcriminelen die bekend zijn bij BJAA en de WSG hebben hier tussen hun geboorte en achttiende (in enkele gevallen ook negentiende, twintigste of zelfs eenentwintigste) één of meerdere trajecten doorlopen. Dit kan een vrijwillig jeugdhulpverleningstraject zijn, alsook een door de rechter opgelegd traject. Dit kan zijn: een Onder Toezicht Stelling (OTS), een Maatregel Hulp en Steun (MHS), een Gedragsbeïnvloedende Maatregel (GBM) of een Intensieve Traject Begeleiding (ITB). Verder is het nog mogelijk dat de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) de maatregel Toezicht en Begeleiding (T&B) oplegt. Dit is een maatregel die de tijd tussen het gepleegde delict en de uitspraak van de rechter kan overbruggen, zodat een jeugdzorginstelling meteen al kan beginnen met de begeleiding van een jeugdcrimineel. Bij een OTS wordt er een gezinsvoogd aangesteld die toezicht houdt op een kind. Een OTS wordt vaak uitgesproken wanneer een kind in zijn of haar ontwikkeling wordt bedreigd, er sprake is van verwaarlozing of mishandeling. Er hoeft dus niet per se sprake te zijn van crimineel gedrag van een kind. Wanneer dit wel het geval is, wordt er door de rechter meestal een MHS of ITB maatregel uitgesproken. Het verschil tussen deze twee maatregelen zit vooral in de intensiteit van de maatregel. Bij een ITB is er wekelijks contact tussen de reclasseringmedewerker en de cliënt en bij een MHS (of T&B) is dit twee-, drie- of soms slechts vierwekelijks contact.

Binnen de begeleiding van verschillende maatregelen zijn nog tal van uit te stippelen trajecten mogelijk. De meest voorkomende trajecten en projecten zijn: de Sociale Vaardigheidstraining (SOVA), een leerstraf of werkstraf (soms via Bureau Halt), de Agressie Regulatie Training

(ART), Multi Systeem Therapie (MST – cognitieve gedragstherapie/systeemtherapie /gezinstherapie), Functional Family Therapy (FFT – gezinsgericht behandelprogramma), Nieuwe Perspectieven (NP – hulp bij vinden van baan, adequate dagbesteding, school, vrienden), Boppi (huiswerkbegeleiding) en verschillende verslavingstherapieën (alcohol, drugs, seks, gokken) via bijvoorbeeld Jellinek. Er zijn ontzettend veel verschillende trajecten en bovengenoemde trajecten zijn dan ook slechts een kleine selectie van het totale aanbod, maar het zijn binnen de Top 600 wel de vaakst voorkomende trajecten. Alle informatie over de verschillende trajecten en hoe deze zijn doorlopen is te vinden in de reclasseringdossiers bij de WSG en BJAA.

4.2.3 Samenstelling onderzoeksgroep

De onderzoeksgroep bestaat uit jongeren die op de Top 600 lijst staan. Om op deze lijst terecht te komen is een jongere de afgelopen vijf jaar minimaal drie keer aangehouden en verdachte geweest, waarvan hij of zij minimaal één keer is voorgeleid aan de rechter-commissaris vanwege een zogenaamde ‘high impact crime’ (dit zijn overvallen, inbraak woning, straatroof of een ernstig geweldsmisdrijf). Een laatste criterium is dat ze in de laatste twee jaar voor het peiljaar 2009/2010 toen de Top 600 aanpak van start ging, ook minimaal één keer zijn aangehouden vanwege een misdrijf.

De Top 600 lijkt een homogene groep omdat het allemaal jeugdcriminelen zijn die voor veel overlast zorgen. Toch zijn er verscheidene subgroepen binnen de Top 600 te vinden met uiteenlopende risicofactoren. Op de Top 600 lijst staan criminelen tussen de 14 en 60 jaar, waarvan 70 % in de leeftijdscategorie van 15 to 24 jaar zit. Jeugdzorgdossiers gaan redelijk ver terug, maar als Top 600 cliënten op dit moment ouder dan 30 zijn, is er vaak maar weinig over hun jeugdzorgverleden te vinden. Daarnaast is de groep 30-plussers over het algemeen wel een wat homogener groep van aan drugs en alcohol verslaafde veelplegers. De kwaliteit van jeugdzorgdossiers is door de jaren heen flink verbeterd, ook omdat er steeds meer regels en kwaliteitseisen zijn. Al deze redenen bij elkaar leiden er toe dat de onderzoekspopulatie uit dit dossieronderzoek bestaat uit 206 jeugdcriminelen (205 mannen;1 vrouw) tussen de 16 en 31 jaar (gemiddelde leeftijd = 22,3, standaard deviatie = 2,86)⁶, die voorheen bij BJAA of de WSG begeleid zijn. Het grootste deel van de dossiers die voor dit onderzoek gebruikt zijn, is afkomstig van BJAA (148), een minder groot deel is afkomstig van de WSG (58). In tabel 1 is

---

⁶ Dit is de huidige leeftijd (31-08-2012).

informatie over het opleidingsniveau te vinden. Meer dan de helft van de jongeren heeft na het basisonderwijs geen vervolgopleiding afgerond (tabel 1).

Tabel 1 Opleidingsniveau (N=206)

Hoogst voltooide opleiding	Percentage
Geen	2,9%
Basis Onderwijs	44,6%
Speciaal Basis Onderwijs	18,0%
VMBO/MAVO	20,4%
MBO/ROC	7,3%
Anders	1,0%
Onbekend	5,8%

Wat betreft de vroege en late starters is er binnen de Top 600 ongeveer een gelijke verdeling zichtbaar. Er zijn net iets minder vroege (45,6%) dan late starters (52,4%). Van 1,9% van de jongeren was niet terug te vinden of ze vóór of na hun 12^e gedragsproblematiek begonnen te vertonen. De gemiddelde huidige leeftijden van de vroege en late starters verschillen overigens niet significant van elkaar (vroege starters zijn gemiddeld 22,2 en late starters 22,4; $t = 0,51$; $p = 0,61$).

4.3 Dossierinformatie en meetinstrument

In de jeugdzorgdossiers van BJAA en de WSG is niet alleen informatie te vinden over de trajecten die de jeugdcriminelen doorlopen. De dossiers bevatten een breed scala aan informatie, zoals bijvoorbeeld: politieverhoren, basisonderzoeken (BARO's) van de RvdK, persoonlijkheidsonderzoeken (PO's) van het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP), schoolrapporten en beschikkingen van de rechtbank. De BARO's en PO's zijn uitgebreide informatiebronnen. Hier is informatie in te vinden over de thuissituatie, ouders, familie (zusjes/broertjes), vrienden, school, verslavingen, delicten, detentieverblijf, psychologie en psychiatrie. Een groot voordeel van deze twee informatiebronnen is dat er verschillende personen in het leven van de jeugdcrimineel worden ondervraagd (ouders, docenten, huisartsen, psychologen, reclasseringmedewerkers en de jeugdcrimineel zelf). Hierdoor ontstaat een redelijk compleet beeld van de jeugdcrimineel en met de input van al deze personen wordt de informatie direct ook betrouwbaarder.

4.3.1 Meetinstrument

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van het FPJ meetinstrument (FPJ – Forensisch Profiel Justitiële Jeugdigen). Dit is een meetinstrument dat speciaal ontwikkeld is om dossierinformatie van jeugdcriminelen die een PIJ-maatregel (Plaatsing voor een Inrichting voor Jeugdigen) of een OTS-maatregel opgelegd hebben gekregen, om te zetten in statistische gegevens voor onderzoek. Met dit instrument zijn per Top 600 cliënt 70 verschillende karakteristieken gescoord (variërend van delictgeschiedenis tot verwaarlozing in de jeugd)⁷. Met behulp van deze 70 karakteristieken is het mogelijk om een goed beeld te schetsen van de achtergrond en leefomstandigheden van de Top 600 cliënten. In de resultaten wordt dan ook begonnen met het schetsen van een beeld van de gemiddelde Top 600 jongere. Alle karakteristieken zijn tevens relevant voor de deelvragen over de combinaties van risicofactoren (karakteristieken) en intensiteit van alle risicofactoren te samen.

De 70 karakteristieken zijn onderverdeeld over 7 domeinen. Het eerste domein is de delictgeschiedenis. Er is op dit domein onder meer gekeken naar de verschillende soorten delicten die gepleegd zijn en op welke leeftijd het eerste politiecontact was. Het tweede domein heet ‘opvoeding en milieu’ waarbij er gekeken is naar de thuissituatie, de consistentie van de opvoeding, mishandeling, verwaarlozing en criminaliteit van andere gezinsleden. In domein drie is er aandacht voor de delictsituatie en is er bekeken of er bijvoorbeeld sprake is geweest van verslavingsgerelateerde criminaliteit. De psychologie en functies zijn ondergebracht in domein vier. Hier vallen bijvoorbeeld de gewetensfuncties en het IQ onder. In domein vijf is er gekeken naar de psychiatrie en stoornissen. Dit domein bestrijkt zowel de eventuele verslavingsproblematiek als zware psychiatrische stoornissen. In domein zes is er aandacht besteed aan het sociale netwerk van de jeugdcrimineel en in domein zeven is het gedrag van de jeugdcrimineel tijdens zijn of haar verblijf in detentie nader bekeken.

Voor dit onderzoek is domein zeven van minder groot belang en daarom is dit domein niet meegenomen in de uiteindelijke resultaten van dit onderzoek. Domein drie is eveneens uit dit onderzoek geschrapt in verband met een te groot aantal missende waarden. Naast de 47 karakteristieken die nog overblijven (na het schrappen van de domeinen drie en zeven) zijn er ook nog enkele achtergrondkenmerken meegenomen in dit onderzoek. Deze achtergrondkenmerken zijn onder andere de geboortedatum, culturele achtergrond en de

---

⁷ Voor een uitgebreide beschrijving van de 70 karakteristieken van de FPJ, zie de FPJ-handleiding (Brand & Van Heerde, 2010).

verschillende maatregelen en trajecten die een jeugdcrimineel doorlopen heeft. Aan de FPJ is verder ook nog een aantal extra items toegevoegd⁸. Tot slot zijn deze extra items bruikbaar gemaakt voor Top 600. De FPJ is oorspronkelijk bedoeld voor onderzoek naar jongeren met een PIJ- of OTS-maatregel en dit is dan ook de reden waarom sommige items iets moesten worden aangepast, zodat de FPJ ook goed bruikbaar was voor de Top 600 cliënten.

4.4 Betrouwbaarheid

De FPJ⁹ maakte het mogelijk om informatie uit jeugdzorgdossiers om te zetten in gegevens die bruikbaar waren voor statistische analyse. Deze informatie is met dit instrument verzameld en gecodeerd door vier verschillende, onafhankelijke codeurs die ook samen een aantal dezelfde dossiers hebben gecodeerd en besproken. In het beginstadium van dit onderzoek zijn er enkele dossiers samen gecodeerd, om af te kunnen spreken hoe bepaalde informatie moest worden gecodeerd. Tussentijds zijn er 26 dossiers door alle codeurs onafhankelijk gecodeerd, om de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid te kunnen bepalen. Tabel 2 geeft een indicatie van de betrouwbaarheid per domein weer¹⁰.

Tabel 2 Interbeoordelaarsbetrouwbaarheid (N=26)

Domein	% overeenkomst*		% afwijking (0-1/1-2)	% afwijking (0-2)
Totaal	76,1	goed	20,5	3,5
Opvoeding en Milieu	75,4	goed	19,9	4,8
Psychologie en Functies	59,2	redelijk	36,0	4,8
Psychiatrie en Stoornissen	87,5	uitstekend	11,3	1,2
Netwerken	54,7	redelijk	41,1	4,2

*proportie overeenstemming is gekwalificeerd als 'redelijk' (40,0 – 60,0), 'goed' (60,0 – 80,0), 'uitstekend' (80,0 – 100,0).

⁸ Dit zijn items die voornamelijk interessant waren voor het grote GGD onderzoek. Voor de beschrijving van de extra toegevoegde items, zie bijlage 1 van deze scriptie.

⁹ De FPJ is reeds in verschillende onderzoeken als meetinstrument gebruikt en getoetst op haar betrouwbaarheid. Voor meer informatie over de betrouwbaarheid van de FPJ, zie de FPJ-handleiding (Brand & Van Heerde, 2010).

¹⁰ In tabel 2 wordt de gemiddelde totale proportie overeenstemming weergegeven over alle scores op de domeinen Opvoeding en Milieu, Delictsituatie, Psychologie en Functies, Psychiatrie en Stoornissen en Netwerken. Het domein Delictsituatie is uiteindelijk uit deze scriptie verwijderd omdat er te veel vraagtekens gescoord zijn (missende waarden).

De proportie overeenstemming is berekend over 55 variabelen, tussen alle beoordelaarparen (6 in totaal) en is vervolgens gemiddeld¹¹. In het totaal was de overeenstemming ‘goed’ te noemen (totale overeenstemming: 76,1%). In tabel 2 is de proportie overeenstemming ook nog per domein gespecificeerd. In de laatste twee kolommen is de proportie afwijking van 1 (0 versus 1 of 1 versus 2) en de proportie afwijking van 2 (0 versus 2) weergegeven. In het totaal hebben de codeurs gemiddeld in 20,5% van alle variabelen op 1 punt verschil van elkaar afgeweken (de ene codeur had dan een 0 gescoord waar een ander een 1 had gescoord, of een 1 versus een 2). In 3,5% van alle variabelen is een verschil van 2 punten aangetroffen (de ene codeur had dan een 0 gescoord waar een ander een 2 had gescoord). Over het algemeen kan geconcludeerd worden dat de betrouwbaarheid tussen de codeurs onderling ‘goed’ is.

Achtergrondinformatie zoals de leeftijd en culturele achtergrond kon direct worden overgenomen uit de dossiers. Informatie over de persoonlijkheid is vooral uit PO’s gehaald, waarbij de codeur afgaat op de uitspraken van deskundigen. De informatie uit PO’s (die in de meeste jeugdzorgdossiers aanwezig zijn) is op zichzelf al aan bepaalde betrouwbaarheidseisen onderworpen. De tests waar in de PO’s gebruik van wordt gemaakt, zoals diverse IQ-tests en persoonlijkheidsvragenlijsten, voldoen aan alle gangbare validiteits- en betrouwbaarheidsnormen (Van der Heiden-Attema & Bol, 2000). Daarnaast is het zo dat de aanwezige basisinformatie uit de jeugdzorgdossiers redelijk betrouwbaar is omdat het bevestigd wordt door verschillende bronnen.

4.5 Operationalisaties

In deze paragraaf wordt als eerste de algemene operationalisering van items binnen de FPJ kort toegelicht¹². Vervolgens worden van de centrale probleemstelling en per hypothese de belangrijkste variabelen geoperationaliseerd.

4.5.1 Operationalisering binnen de FPJ

Aan ieder item op de verschillende domeinen is door een codeur een 0, 1, 2 of vraagteken toegekend. Voor alle items geldt dat een 0 de meest gunstige, positieve score is en een 2 de

---

¹¹ Niet alle dossiers zijn door alle vier de codeurs gecodeerd. Het betreft een ongewogen gemiddelde. Dat wil zeggen dat het feit dat niet alle dossiers door alle vier de codeurs zijn gecodeerd, wordt genegeerd.

¹² De exacte omschrijving en operationalisatie van ieder begrip is te vinden in de FPJ-handleiding (Brand & Van Heerde, 2010).

meest ongunstige, negatieve score. Een 1 betekent (afhankelijk per item) ‘gemiddeld’, ‘licht’ of ‘enigszins’ en vormt dus altijd de gemiddelde score.

Voor ongunstige kenmerken en negatief gedrag is de codering:

0 = negatief gedrag is er niet, is afwezig.

1 = negatief gedrag is er enigszins, is licht aanwezig.

2 = negatief gedrag is duidelijk aanwezig, is ernstig.

Voor gunstige kenmerken en positief gedrag is de codering:

0 = positief gedrag is er, is aanwezig.

1 = positief gedrag is er enigszins, licht aanwezig.

2 = positief gedrag is totaal afwezig. Er is een ernstig gebrek aan positief gedrag.

Wanneer er geen informatie over een bepaald item te vinden was, of wanneer een item niet goed gescoord kon worden in verband met grote tegenstrijdigheden in de rapportages, is er gebruik gemaakt van een 0 (kan per item verschillen) of een vraagteken (onvindbaar/weet niet). Het was belangrijk dat er overeenstemming bestond tussen de verschillende codeurs die de informatie uit de jeugdzorgdossiers codeerden en omzetten in statistische gegevens voor analyse.

4.5.2 Centrale begrippen

Centrale probleemstelling: verschillen vroege en late starters van de Top 600 in de ernst van de gepleegde delicten en het risicoprofiel dat hieraan ten grondslag ligt?

De centrale probleemstelling van dit onderzoek is opgesplitst in twee onderdelen, te weten: de zwaarte (ernst) van delicten en het risicoprofiel. Binnen het risicoprofiel worden *de hoeveelheid risicofactoren, de intensiteit van de risicofactoren (verschil in effect van individuele risicofactoren)* en *verschillen in combinatie van risicofactoren* van elkaar onderscheiden. Er wordt onderzocht of vroege starters en late starters van elkaar verschillen in risicoprofiel. De ernst van de gepleegde delicten en de drie onderdelen waar het risicoprofiel uit bestaat worden in de paragrafen 4.5.3 t/m 4.5.6 geoperationaliseerd.

Zoals reeds eerder vermeld zijn vroege starters kinderen die al voor het twaalfde levensjaar probleemgedrag vertonen. In andere onderzoeken (bv. Van der Heiden-Attema & Bol, 2000)

wordt er aan vroege starters een leeftijd van twaalf of dertien jaar (als leeftijd waarop deze kinderen het eerste proces-verbaal ontvingen) en aan late starters wordt een leeftijd vanaf zeventien jaar verbonden. Omdat de FPJ meer ruimte biedt om goed te kijken naar de verschillen tussen kinderen beneden de twaalf en boven de twaalf, is deze leeftijd in dit onderzoek aan vroege starters gekoppeld.

De variabelen vroege en late starter zijn gemeten met behulp van het item ‘Aanvang probleemgedrag jeugd’. Hierin is alle gedragsproblematiek uit het verleden van de Top 600 cliënt meegenomen. Het gaat hier over vechtpartijtjes (op school), speciaal onderwijs (ZMOK-scholen – scholen voor zeer moeilijk opvoedbare kinderen) en andere gedragsproblemen. Een score 0 betekent ‘geen melding van eerder problematisch gedrag’, een score 1 betekent ‘voornamelijk melding van problematisch gedrag na overgang van basisschool naar middelbare school (>12 jaar)’ en een score 2 betekent ‘de signalen van ernstig probleemgedrag zijn duidelijk zichtbaar voor het twaalfde levensjaar’. De informatie is afkomstig uit de jeugdzorgdossiers. Er zijn maar twee jongeren die een 0 op dit item scoren en dus geen eerder problematisch gedrag hadden. Omdat deze jongeren ouder zijn dan 12 is er voor gekozen deze jongeren toe te voegen aan de categorie ‘voornamelijk melding van problematisch gedrag na overgang van de basisschool naar middelbare school’. Ook deze beide jongeren waren immers ouder dan 12 toen de eerste gedragsproblematiek zichtbaar werd.

4.5.3 Zwaarte van delicten

Hypothese 1: Vroege starters plegen over het algemeen zwaardere delicten dan late starters.

Om de zwaarte van de delicten te bepalen is er naar twee verschillende variabelen op het domein van de delictgeschiedenis van het FPJ-instrument gekeken. Als eerste is er gekeken naar de variabele *vermogensdelicten, met of zonder geweld*. Wanneer een jeugdcrimineel meer vermogensdelicten met geweld heeft gepleegd dan zonder, wordt dit ernstiger en zwaarder bevonden dan wanneer de meeste vermogensdelicten zonder geweld zijn gepleegd.

Een tweede variabele die de ernst en zwaarte van de delicten meet, is de variabele *geweldscomponent*. In deze variabele zijn geweldsdelicten gecategoriseerd in verschillende mate van ernst. De codering in de FPJ is als volgt:

0 = geen geweld aanwezig

1 = materiële schade

2 = bedreiging met geweld

3 = lichamelijk letsel, niet dodelijk

4 = dodelijke afloop

In dit onderzoek is er voor gekozen om de categorieën 0, 1 en 2 samen te voegen, even als de categorieën 3 en 4. Er ontstaat dan een scheiding tussen de categorie ‘geen geweld of geweld dat geleid heeft tot enkel materiële schade’ en de categorie ‘geweld dat geleid heeft tot (blijvend) letsel met als mogelijke afloop de dood’. De tweede en laatste genoemde categorie wordt als ernstiger en zwaarder beschouwd.

4.5.4 Blootstelling aan risicofactoren

Hypothese 2: Vroege starters hebben (2a) aan meer risicofactoren (2b) intenser blootgestaan dan late starters.

Risicofactoren zijn factoren die de kans op gedragsproblemen en crimineel gedrag vergroten. In de FPJ-handleiding (Brand & Van Heerde 2010) zijn de 70 risicofactoren individueel geoperationaliseerd. Tegenover een grote hoeveelheid bekende risicofactoren lijkt slechts een klein aantal protectieve factoren te staan. Verschillende onderzoekers noemen liefhebbende ouders, intensief toezicht, hechte band met leeftijdgenoten en een hoog IQ (Van der Heiden-Attema & Bol, 2000). Weerman (1998) liet echter al zien dat een hechte band met leeftijdgenoten niet altijd een delinquentieremmend karakter heeft. Een sociaal sterke band met leeftijdgenoten kan juist ook delinquentiebevorderend en daarmee een risicofactor zijn, wanneer deze leeftijdgenoten zelf ook crimineel zijn. Hiermee wordt direct een andere interessante discussie aangezwengeld, namelijk of de afwezigheid van een risicofactor, per definitie ook de aanwezigheid van een protectieve factor betekent. Volgens Farrington e.a. (1990) hoeft dit niet per se het geval te zijn. Er bestaan volgens hun protectieve factoren die niet per definitie een risicofactor als negatieve tegenhanger hebben.

Risico- en protectieve factoren staan echter toch wel vaak in wisselwerking met elkaar. Tegenover de liefhebbende ouders staan de liefdeloze ouders en een hoog IQ vindt als tegenhanger een laag IQ. Er is in de wetenschap eigenlijk nog maar weinig onderzoek gedaan naar protectieve factoren. Meestal wordt de afwezigheid van een risicofactor als gunstig

betiteld, zonder hier het stempel van protectief op te plakken. In dit onderzoek wordt er ook zo tegen aangekeken. De risicofactoren worden in kaart gebracht en de afwezigheid van risicofactoren is gunstig te noemen.

Hypothese 2a (meer risicofactoren)

Om te kijken of vroege starters aan meer risicofactoren hebben blootgestaan dan late starters, is er gekeken naar het gemiddelde aantal risicofactoren waar vroege en late starters mee geconfronteerd zijn. In paragraaf 4.5.1 werd vermeld hoe alle risicofactoren gecodeerd zijn. Per risicofactor is een 0, 1, 2 of een vraagteken gescoord. In hypothese 2a is gekeken naar het verschil tussen het aantal gescoorde 0-en versus de 1-en en 2-en in de beide groepen. Hierdoor verdwijnt de mate van ernst en ontstaat er een onderscheid in enkel een score 0 = geen blootstelling aan de risicofactoren en 1 = (wel) blootstelling aan de risicofactoren.

Hypothese 2b (intensere blootstelling)

In hypothese 2b wordt gesuggereerd dat vroege starters intenser aan risicofactoren blootstaan dan late starters. Een intensere blootstelling aan risicofactoren betekent een hogere gemiddelde ernstscore op de risicofactoren. De mate van ernst wordt aangegeven met een score 1 of 2. De 0-scores zijn buiten beschouwing gelaten omdat de 0 betekent dat ze niet aan de risicofactor hebben blootgestaan. De 1-en en 2-en worden vervolgens bij elkaar opgeteld en het gemiddelde voor beide groepen wordt berekend. Des te hoger de gemiddelde score, des te intenser de blootstelling.

4.5.5 Specifieke risico's

Hypothese 3 tot en met 7 betreffen allen het verschil in score tussen vroege en late starters op specifieke risicofactoren.

Hypothese 3: Vroege starters ondervinden vaker afwijzing van hun leeftijdgenoten dan late starters.

Om te onderzoeken of vroege starters meer afwijzing van hun leeftijdgenoten ondervinden dan late starters, zijn net als bij hypothese 2a de scores 1 en 2 samengevoegd. Er is gekeken naar het aantal gescoorde 0-en versus de 1-en en 2-en in de beide groepen. 0 = geen afwijzing van leeftijdgenoten, 1 = (wel) afwijzing van leeftijdgenoten. Des te hoger de gemiddelde score, des te vaker de afwijzing.

Hypothese 4: Vroege starters plegen minder groepsdelicten dan late starters.

Het item 'groepsdelicten' is als volgt gecodeerd: 0 betekent dat iemand vaker solo delicten pleegt dan in groepsverband en 1 betekent dat iemand vaker in groepsverband delicten pleegt dan solo. Om te onderzoeken of vroege starters minder groepsdelicten plegen dan late starters, is de gemiddelde score berekend. Des te hoger de gemiddelde score, des te vaker iemand delicten in groepsverband heeft gepleegd.

Hypothese 5: Vroege starters hebben vaker dan late starters te kampen met ADHD.

Om te onderzoeken of vroege starters vaker met ADHD te kampen hebben dan late starters, zijn net als bij hypothesen 2a en 3 de scores 1 en 2 samengevoegd. Er is gekeken naar het aantal gescoorde 0-en versus de 1-en en 2-en in de beide groepen. 0 = geen sprake van ADHD, 1 = (wel) sprake van ADHD. Des te hoger de gemiddelde score, des te vaker de cliënten te kampen hebben met ADHD.

Hypothese 6: Vroege starters hebben vaker een inconsistente opvoeding gehad dan late starters.

Om uitsluitsel te kunnen geven over hypothese 6, of vroege starters vaker een inconsistente opvoeding hebben gehad dan late starters, zijn net als bij hypothese 2a, 3 en 5 de scores 1 en 2 samengevoegd. Een inconsistente opvoeding kenmerkt zich onder andere door: onmacht van ouders, gebrek aan betrokkenheid van ouders, inconsistentie van ouders, afwisselend verwennen en verwaarlozen en fout voorbeeldgedrag van de ouders. Er is gekeken naar het aantal gescoorde 0-en versus de 1-en en 2-en in de beide groepen. 0 = geen inconsistente opvoeding gehad, 1 = (wel) een inconsistente opvoeding gehad. Des te hoger de gemiddelde score, des te vaker cliënten een inconsistente opvoeding hadden.

4.5.6 Combinaties van risicofactoren.

Hypothese 7: Vroege starters verschillen van late starters in combinaties van risicofactoren waaraan ze hebben bloot gestaan.

Met behulp van de toetsing van hypothese 2b, waar bekeken is of vroege starters intenser aan risicofactoren hebben blootgestaan dan late starters, is het eveneens mogelijk om uitspraken te doen over hypothese 7. Per risicofactor is bekeken of vroege starters hier intenser aan hebben blootgestaan dan late starters. Wanneer vroege en late starters van elkaar verschillen in

combinaties van risicofactoren, verschillen ze per risicofactor in de intensiteit van blootstelling.

4.6 Analyseopzet

In dit onderzoek worden twee groepen met elkaar vergeleken: de vroege en de late starters. Een handige manier om deze twee groepen te vergelijken is door te kijken naar verschillen in de gemiddelde waarden die ze scoren op de variabelen (risicofactoren). In paragraaf 4.5 is de codering gespecificeerd en beschreven hoe de hypothesen kunnen worden getoetst. Met de onafhankelijke t-toets en (in enkele gevallen) de z-toets op het gemiddelde is bekeken of de gevonden verschillen significant zijn.

4.6.1 Missende waarden

In alle analyses waarbij gemiddelde waarden gebruikt zijn (somscores op domeinen) is een standaard regel gehanteerd dat maximaal $1/3^e$ van de scores missende waarden mogen zijn. Dat wil zeggen dat de Top 600 cliënt in kwestie op minimaal $2/3^e$ van de variabelen die meegenomen zijn in de betreffende analyse een score moest hebben. In een analyse op het domein Opvoeding zijn bijvoorbeeld alleen de Top 600 cliënten meegenomen die maximaal 7 missende scores hebben op het totaal van 22 variabelen op dit domein. Wanneer de Top 600 cliënt in kwestie toch meer missende waarden heeft, is deze uit de analyse gegooid. In iedere tabel is de N weergegeven waardoor het mogelijk is om na te gaan hoeveel Top 600 cliënten uit de analyse zijn verwijderd.

Er zijn twee soorten missende waarden in dit onderzoek. De eerste categorie bevat de echte missende waarden: deze waarden zijn onbekend. Een tweede categorie van missende waarden is de categorie waarover een vermoeden bestaat dat iemand is geconfronteerd met een bepaalde risicofactor, maar dit niet letterlijk is terug te vinden in het jeugdzorgdossier. Wanneer iemand bijvoorbeeld duidelijk alle kenmerken van een gedragsstoornis heeft, maar er geen psychologisch onderzoek heeft plaatsgevonden en er dus geen diagnose is gesteld, mag er geen score worden toegekend. Omdat de vermoedens dan dermate groot waren dat de betreffende cliënt toch echt een gedragsstoornis had, werd er een vraagteken gescoord. Hetzelfde geldt bijvoorbeeld voor de risicofactor *mishandeling door opvoeder*. Er waren geregeld vermoedens die onbevestigd bleven. In dit onderzoek zijn de vraagtekens en vermoedens wel bij de achtergrondinformatie meegenomen, maar niet in de analyses ter beantwoording van de hypothesen. Er is gekozen om deze missende waarden niet mee te

nemen omdat het bij de vermoedens vaak onduidelijk is of de score (mochten de vermoedens blijken te kloppen) een 1 of een 2 zou zijn geweest. Daarnaast blijven het vermoedens, die zonder bevestiging niet veel waard zijn.

5. Resultaten

Voorafgaand aan het toetsen van de hypothesen wordt er in dit hoofdstuk eerst gekeken naar een aantal algemene resultaten op de domeinen opvoeding, psychologische functies en psychiatrie en stoornissen. Deze resultaten worden beschreven in paragraaf 6.1 en zijn bedoeld als achtergrondinformatie waarmee meer inzicht wordt verkregen in de problematiek van ‘de Top 600 cliënt’. Een compleet overzicht van alle scores is te vinden in bijlage 2, achteraan de scriptie. In 6.2 worden de hypothesen getoetst die naar aanleiding van de literatuurstudie zijn opgesteld.

5.1 Beschrijving Top 600 jongeren

Binnen het opvoedingsdomein valt op dat veel jongeren van de Top 600 lijst uit gebroken gezinnen komen en verschillende problemen in de opvoeding zijn tegengekomen. Op het domein van de psychologische functies is te zien dat een grote meerderheid een benedengemiddelde intelligentie en een gebrekkige gewetensontwikkeling heeft. Wat betreft het domein van de psychiatrie en stoornissen, valt op dat een grote meerderheid met één of meer psychiatrische problemen te kampen heeft. Een aantal opmerkelijke resultaten wordt hier onder per domein besproken.

5.1.1 Opvoeding

Over het algemeen komen veel jongeren van de Top 600 lijst uit gebroken gezinnen. 45,6% van de jongeren heeft gescheiden ouders (33,0% heeft geen gescheiden ouders en van 21,4% is het onbekend of de ouders gescheiden zijn). In de opvoeding van 71,8% (zie onderstaande tabel) van de jongeren waren de ouders enigszins (matig) beperkt of in ernstige mate afwezig.

Tabel 3 Opvoeding

Risicofactoren	Geen probleem	Matig	Ernstig	Vermoeden
Aanwezigheid/bereikbaarheid ouders	26,7%	49,5%	22,3%	1,5%
Consistentie van de opvoeding	7,3%	33,0%	55,8%	3,9%
Mishandeling door opvoeder	48,5%	19,9%	19,9%	11,7%
Verwaarlozing door opvoeder	62,1%	20,9%	11,7%	5,3%
Criminaliteit ouders/broers/zussen	35,4%	13,6%	44,7%	6,3%

N=206

Naast de hoeveelheid scheidingen en de beperkte bereikbaarheid van ouders voor hun kinderen, wordt op het opvoedingsdomein al snel zichtbaar dat de jongeren uit dit onderzoek de nodige problemen in hun opvoeding zijn tegengekomen. In tabel 3 worden hier enkele concrete voorbeelden van gegeven. Slechts 7,3% van de jongeren uit dit onderzoek hebben ouders die bij machte waren om hen een consistente, consequente opvoeding te bieden. 39,8% van de jongeren is door hun ouders wel eens mishandeld (waarvan de helft ernstig, chronisch) en bij 11,7% van de jongeren bestaat het vermoeden bij de onderzoekers dat ze mishandeld zijn. In het geval van de verwaarlozing gaat het om 32,6% van de jongeren die in hun jeugd met verwaarlozing te maken hebben gehad; bij 5,3% jongeren bestaat tevens een vermoeden van verwaarlozing in de jeugd. In tabel 3 is ook te zien dat in ieder geval meer dan de helft van de jongeren familieleden hebben die ook wel eens een delict hebben gepleegd.

Het verschil tussen de score *matig* en *ernstig* is op het opvoedingsdomein voornamelijk het verschil tussen *eenmalig/enkele keren* en *chronisch*¹³.

5.1.2 Psychologische Functies

In tabel 4 is het algemene beeld van de psychologische functies van de Top 600 jongeren weergegeven¹⁴. De jongeren hebben vooral vaak te kampen met een gebrekkige gewetensontwikkeling (slechts 1,0% van de jongeren had geen problemen met de gewetensontwikkeling) en een te kort aan probleembesef en probleeminzicht (slechts 2,4% van de jongeren kon hun problemen goed overzien).

Tabel 4 Psychologie en Functies

Risicofactoren	Goed	Matig	Ernstig/slecht	Onbekend
Empathische vermogens	9,2%	54,9%	23,8%	12,1%
Gewetensontwikkeling	1,0%	56,8%	32,0%	10,2%
Impulscontrole	12,6%	36,4%	41,3%	9,7%
Ik-sterkte (beïnvloedbaarheid)	10,7%	51,5%	32,5%	5,3%
Probleembesef/probleeminzicht	2,4%	44,2%	43,7%	9,7%

N=206

¹³ Voor de exacte betekenis van de scores per variabele/item, zie de FPJ-handleiding (Brand & Van Heerde, 2010).

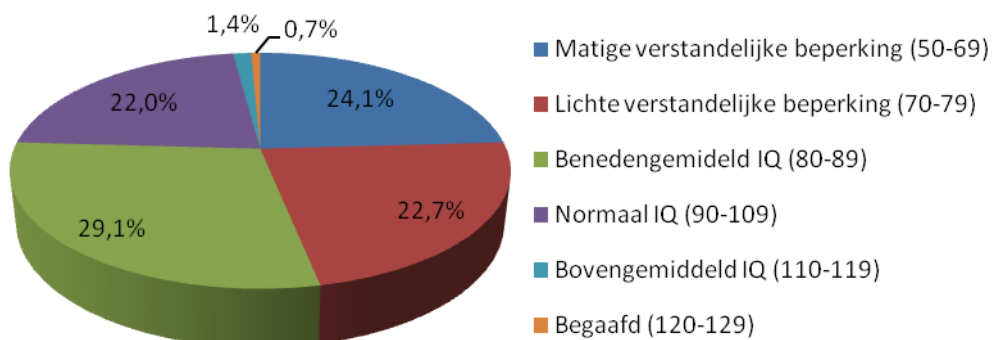
¹⁴ In tabel 4 worden afgeronde percentages gebruikt. Hierdoor komen de percentages bij elkaar opgeteld niet altijd precies op 100% uit.

Meer dan driekwart van de jongeren scoort eveneens matig tot slecht op empathische vermogens, impulscontrole en ik-sterkte.

Wat betreft de intelligentie van de Top 600 jongeren valt direct op (figuur 1) dat slechts 24,1% een gemiddeld, of bovengemiddeld/begaafd IQ heeft¹⁵. Bij een overgrote meerderheid (75,9%) is sprake van een benedengemiddeld IQ, een licht- of zelfs een matige verstandelijke beperking.

Figuur 1 Intelligentie Top 600 jongeren uitgedrukt in IQ

5.1.3 Psychiatrie en stoornissen

Op het domein psychiatrie en stoornissen is te zien dat de meeste jongeren van de Top 600 die te kampen hebben met een psychiatrische stoornis, last hebben van een gedragsstoornis (slechts 18,9% kampt niet met deze problematiek) en/of drugsverslaving (slechts 29,6% is niet verslaafd aan drugs).

Tabel 5 Psychiatrie en stoornissen

Risicofactoren	Niet	Matig	Ernstig	Vermoeden	N
Gedragsstoornis	18,9%	25,7%	28,6%	26,7%	206
Drugsverslaving	29,6%	48,5%	11,7%	8,3%	202
Alcoholverslaving	62,1%	20,9%	4,9%	11,2%	204
ADHD	72,2%	14,1%	7,3%	6,3%	206
Depressie	81,1%	10,2%	0,5%	8,3%	206
Seks problematisch gedrag	83,0%	10,2%	3,9%	2,9%	206

¹⁵ De missende waarden zijn in figuur 1 niet meegenomen. Bij 65 van de 206 jongeren is nooit een IQ-test afgenomen, waardoor het onmogelijk is om uitspraken over hun intelligentie te doen.

5.1.4 Samenvattend

Over het algemeen behalen de Top 600 jongeren hoge ernstscores op de verschillende domeinen. Ze hebben een moeilijke jeugd gekend, kampen met diverse psychiatrische problemen en vertonen gebreken in de psychologische ontwikkeling. In tabel 6 zijn de gemiddelde ernstscores per domein weergegeven¹⁶. Wanneer er gekeken wordt naar de gemiddelde score op het opvoedingdomein, is nog beter te zien dat een groot deel van de jongeren van de Top 600 een moeilijke jeugd heeft gehad. Tabel 6 laat zien dat er bij slechts 3,5% van de jongeren geen of nauwelijks problemen in de opvoeding zijn geweest. Bij 37,8% procent van de jongeren is sprake geweest van problematisch tot ernstig problematische opvoedingsomstandigheden.

Tabel 6 Ernstscore per domein

Domein	0 Weinig problemen	0,5 Licht problematisch	1 Problematisch	1,5 Ernstig problematisch	2 Zeer ernstig problematisch
Opvoeding	3,5%	58,7%	35,8%	2,0%	0,0%
Psychologische Functies	0,0%	3,4%	40,1%	41,8%	14,7%
Psychiatrie en Stoornissen	65,5%	34,5%	0,0%	0,0%	0,0%

Bij de gemiddelde ernstscore op het hele domein van de psychologische functies is te zien dat de problemen op dit domein erg groot zijn. 56,5% van de jongeren scoort ‘ernstig’ of ‘zeer ernstig’ en er is niemand die op dit domein weinig problemen heeft. De gemiddelde ernstscore op het domein van de psychiatrie en stoornissen lijkt op het eerste gezicht mee te vallen, 65,5% scoort afgerond een 0 (tabel 6). Bij de interpretatie van deze score moet echter rekening worden gehouden met het feit dat er redelijk veel stoornissen zijn waar weinig jongeren mee te kampen hebben. Hierdoor ligt de totale gemiddelde ernstscore (gemiddelde score op 14 verschillende psychiatrische aandoeningen) op dit domein dicht bij 0 en 0,5. Maar deze lage score wil niet zeggen dat de psychiatrische problemen klein zijn: 85,9% van de jongeren heeft één of meerdere matige tot ernstige psychiatrische problemen en maar liefst 35,9% heeft te kampen met drie of meer verschillende psychiatrische stoornissen.

¹⁶ Tabel 6 geeft de gemiddelde scores op de domeinen opvoeding (totaal 23 variabelen), psychologische functies (totaal 5 variabelen) en psychiatrie en stoornissen (totaal 14 variabelen) weer. De gemiddelde waarden zijn afgerond op 0,5 (op basis van een ernstscore (intensiteit) met minimum 0 en maximum 2). Er is een standaard gebruikt dat max. 1/3^e van de variabelen missende waarden bevatten.

5.2 Toetsen van hypothesen

Nu er een algemeen beeld over ‘de gemiddelde Top 600 cliënt’ geschetst is, wordt er overgegaan op het toetsen van de hypothesen. De hypothesen worden in dezelfde volgorde getoetst als ze in het theoretisch kader gesteld waren. Eerst wordt er gekeken of vroege starters over het algemeen meer zwaardere delicten plegen dan late starters en de laatste hypothese die wordt getoetst is de hypothese dat vroege en late starters van elkaar verschillen wat betreft de combinatie van risicofactoren waaraan ze blootgesteld hebben gestaan.

5.2.1 Zwaarte van delicten

In tabel 7 wordt de delictgeschiedenis van vroege en late starters met elkaar vergeleken. Als eerder gezegd, worden als maat voor de zwaarte van de delicten de variabelen *vermogensdelict met of zonder geweld* en *mate van geweld in geweldsdelicten* gebruikt. De minimumscore is 0 (licht delict) en de maximumscore is 1 (zwaar delict).

Tabel 7 Zwaarte van delicten (gemiddelde scores)

Delictgeschiedenis	Alle Jongeren	N	Vroege starters	N	Late starters	N	z-waarde
Vermogensdelict met of zonder geweld	0,60	157	0,64	72	0,56	85	-1,02
Mate van geweld in geweldsdelicten	0,79	191	0,77	90	0,81	101	0,77
Seksueel delict	0,13	191	0,14	90	0,11	101	-0,73

$p > 0,05$

Min = 0 (licht)

Max = 1 (zwaar)

In de tabel is goed te zien dat de gemiddelde scores op de zwaarte van delicten van vroege en late starters dicht bij elkaar liggen. De verschillen in gemiddelde scores tussen vroege en late starters zijn dan ook niet significant. Ook bij andere variabelen binnen de delictgeschiedenis (zoals *seksueel delict*) zijn geen significante verschillen gevonden. Tijdens geweldsdelicten gebruiken vroege starters gemiddeld iets minder zwaar geweld (0,77) dan late starters (0,81). Bij vermogensdelicten gebruiken vroege starters iets vaker geweld (0,64) dan late starters (0,56) en vroege starters plegen ook iets vaker seksuele delicten (0,14) dan late starters (0,11). Deze resultaten zijn niet significant en daarmee niet in lijn met hypothese 1 (*vroege starters plegen over het algemeen zwaardere delicten dan late starters*).

5.2.2 Blootstelling aan risicofactoren

Met behulp van een onafhankelijke t-toets is er getoetst of vroege starters over het algemeen aan meer risicofactoren hebben blootgestaan dan late starters. Ook is er gekeken naar de verschillen in de intensiteit van de risicofactoren, waarmee bedoeld wordt te achterhalen of vroege starters ten opzichte van late starters vaker een hogere ernstscore behalen op de risicofactoren. De resultaten zijn te vinden in de tabellen 8 en 9.

Tabel 8 Gemiddelde blootstelling aan risicofactoren

Domein	Alle jongeren	N	Vroege starters	N	Late starters	N	t-waarde *
Alles	0,43	196	0,48	92	0,39	104	-6,33
Opvoeding	0,45	197	0,50	92	0,40	105	-5,26
Psychologie en Functies	0,92	176	0,95	87	0,89	89	-3,16
Psychiatrie en stoornissen	0,16	195	0,19	91	0,13	104	-3,87
Netwerken	0,64	194	0,72	92	0,57	102	-4,23

* $p < 0,01$

Waardebereik: 0 (geen risicofactoren) tot 1 (alle risicofactoren op een bepaald domein)

In tabel 8 zijn de gemiddelde scores op de individuele domeinen weergegeven van vroege en late starters. Het gaat hier om de gemiddelde blootstelling aan risicofactoren, ofwel het gemiddelde aantal risicofactoren waar vroege en late starters mee geconfronteerd zijn in hun leven. De vroege starters hebben in het totaal (vroege starters 0,48 versus late starters 0,39), maar ook op alle domeinen individueel, significant ($p < 0,01$) aan meer risicofactoren blootgestaan dan late starters. Dit resultaat is conform hypothese 2a: *vroege starters hebben aan meer risicofactoren bloot gestaan dan late starters.*

Tabel 9 laat uitgesplitst per domein de gemiddelde intensiteit van de blootstelling aan de risicofactoren zien. In de tabel is de gemiddelde score weergegeven van alle 1-en en 2-en. Het gaat er in deze analyse niet om of vroege starters aan *meer* risicofactoren hebben blootgestaan, maar of de *intensiteit waarmee* ze aan de risicofactoren blootgesteld stonden hoger was dan die van late starters. In de analyse zijn 0-scores daarom niet meegenomen.

Tabel 9 Gemiddelde intensiteit van de blootstelling aan risicofactoren

Domein	Alle jongeren	N	Vroege starters	N	Late starters	N	t-waarde
Alles	1,40	196	1,45	92	1,35	104	-4,83*
Opvoeding	1,48	197	1,52	92	1,45	105	-2,54**
Psychologie en Functies	1,42	176	1,52	87	1,33	89	-4,97*
Psychiatrie en stoornissen	1,27	170	1,36	86	1,19	84	-3,64*
Netwerken	1,22	190	1,26	90	1,19	100	-2,05**

* $p < 0,01$ ** $p < 0,05$

Min. = 1 ; Max. = 2

In bovenstaande tabel is te zien dat *vroege starters intenser met risicofactoren worden geconfronteerd dan late starters*, conform hypothese 2b. Zowel op alle domeinen afzonderlijk, als op alle domeinen bij elkaar opgeteld, behalen de vroege starters een hogere gemiddelde ernstscore (hogere gemiddelde intensiteit) dan late starters. Op alle domeinen bij elkaar opgeteld is de gemiddelde ernstscore voor vroege starters 1,45 en die van late starters 1,35 ($t = -4,83$; $p < 0,01$).

5.2.3 Specifieke risico's

In het leven van een kind is de vriendengroep vaak heel belangrijk. Wanneer een kind afwijzing ervaart van leeftijdgenoten, is hij of zij sneller geneigd om probleemgedrag te gaan vertonen. Deze redenering wordt althans gevolgd in hypothese 3: *vroege starters ondervinden vaker afwijzing door leeftijdgenoten dan late starters*. De resultaten uit tabel 10 zijn in lijn met hypothese 3. Gemiddeld worden vroege starters vaker geconfronteerd met afwijzing door leeftijdgenoten (0,42) dan late starters (0,24). Dit verschil is significant ($z = -2,73$; $p < 0,01$).

Tabel 10 Gemiddelde blootstelling aan individuele risicofactoren

Risicofactor	Alle jongeren	N	Vroege starters	N	Late starters	N	z-waarde
Afwijzing door leeftijdgenoten	0,32	190	0,42	88	0,24	102	-2,73*
Delicten solo of in groep	0,79	167	0,76	76	0,81	91	0,79
ADHD	0,23	191	0,35	88	0,13	103	-3,70*
Consistentie van de opvoeding	0,92	194	0,98	93	0,87	101	-2,75*

* $p < 0,01$; $p = 0,79$

Min. = 0 ; Max. = 1 (Betekenis bij delict solo of in groep: 0 = meer solo ; 1 = meer in groep)

Vrienden kunnen ook een slechte invloed op elkaar hebben en samen een jeugdgroep vormen die delicten gaat plegen. In de literatuur wordt verondersteld dat vroege starters juist vaker alleen acteren en late starters vaker in groepen opereren. Voor de Top 600 jongeren gaat deze veronderstelling echter niet op. Hypothese 4 (*vroege starters plegen minder groepsdelicten dan late starters*) moet worden verworpen.

Het verschil in de gemiddelde ernstscore op de psychiatrische stoornis ADHD is één van de grootste verschillen tussen vroege en late starters (zie hiervoor tabel 11 die achter aan deze scriptie in bijlage 2 is bijgevoegd). Logisch redenerend lijkt het dan ook voor de hand liggend dat vroege starters vaker met ADHD te kampen hebben dan late starters. Tabel 10 geeft ook hier uitsluitsel over. De resultaten zijn inderdaad in lijn met de veronderstelling, uitgeschreven in hypothese 5: *Vroege starters hebben gemiddeld significant ($z = -3,70$; $p < 0,01$) vaker met ADHD te kampen (0,35) dan late starters (0,13).*

In tabel 9 was al te zien dat vroege starters een hogere ernstscore behalen op het domein opvoeding dan late starters. Deze resultaten zijn significant. Wanneer we binnen dit domein naar de zeer belangrijke variabele *consistentie van de opvoeding* kijken, valt op dat er significante ($z = -2,75$; $p < 0,01$) verschillen zijn tussen vroege en late starters (tabel 10). *Vroege starters hebben gemiddeld vaker te maken met een inconsistente opvoeding (0,98) dan late starters (0,87)*, conform hypothese 6.

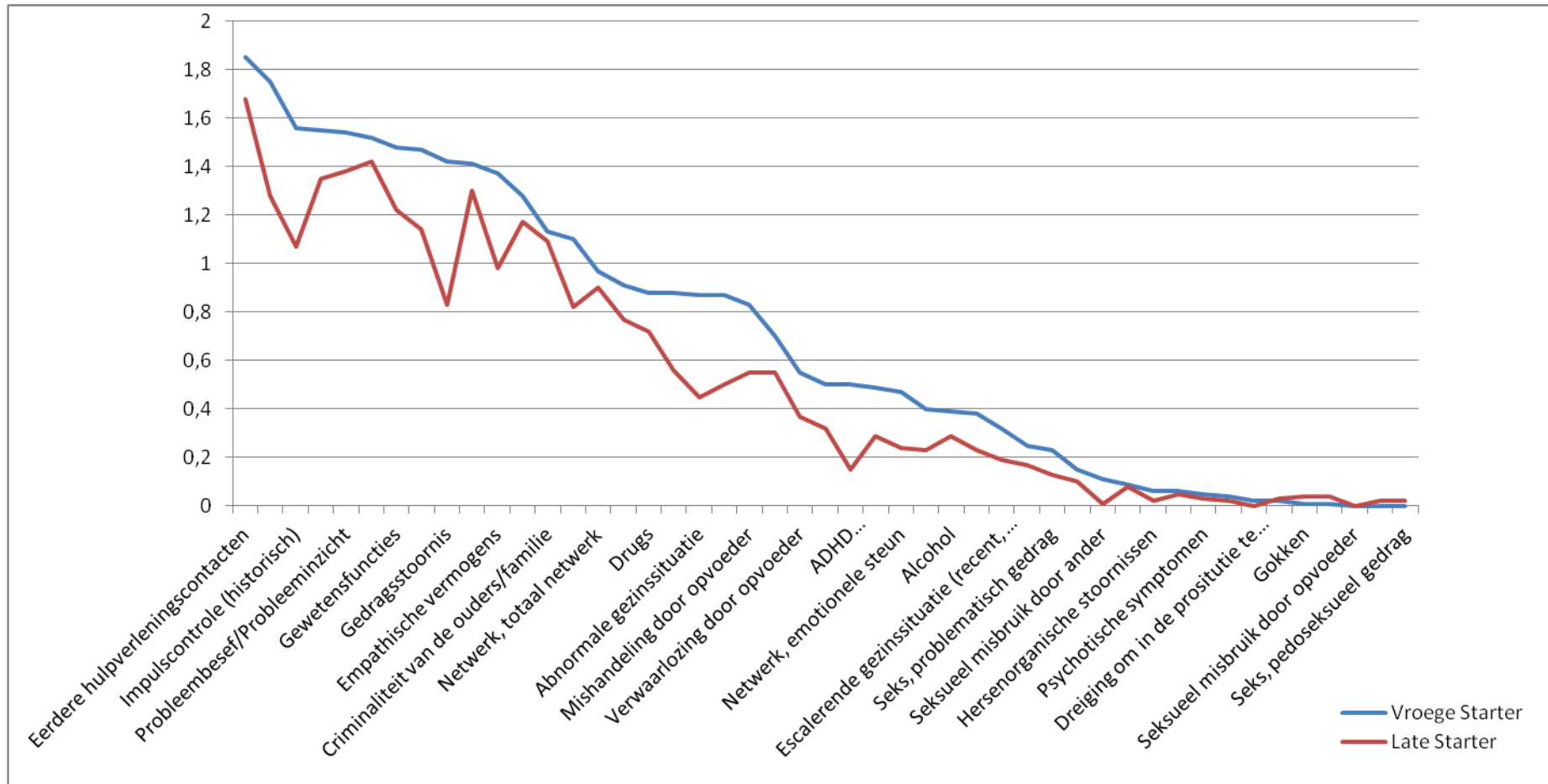
5.2.4 Combinaties van risicofactoren

In figuur 2 op bladzijde 43 is een grafiek weergegeven waarin vroege en late starters zijn afgezet tegenover de gemiddelde score op de risicofactoren¹⁷. Op vrijwel alle risicofactoren scoren vroege starters hoger dan late starters (deze verschillen zijn niet altijd significant). Er zijn slechts enkele risicofactoren waarop late starters iets hoger scoren, maar deze verschillen zijn miniem en bovendien geen van allen significant. Gegeven het feit dat vroege starters op vrijwel alle risicofactoren systematisch hoger scoren dan late starters, is het onwaarschijnlijk dat vroege en late starters van elkaar verschillen in combinaties van risicofactoren. Hypothese 7 wordt daarom verworpen: *Vroege en late starters verschillen niet van elkaar in combinaties van risicofactoren*. De trend blijft overal hetzelfde: vroege starters staan intenser aan meer risicofactoren bloot dan late starters.

---

¹⁷ De reden dat de rode lijn van de late starters grilliger verloopt dan de blauwe lijn van de vroege starters is dat de gegevens gesorteerd zijn naar de scores van vroege starters. De grilligheid is verder van geen enkele van betekenis. Helaas pasten niet alle namen van de variabelen onderaan figuur 2.

Figuur 2 Gemiddelde (ernst)score vroege versus late starters op alle risicofactoren

6. Conclusie en discussie

Gemiddeld zijn de jongeren uit de Top 600 geconfronteerd met veel risicofactoren in hun jeugd. Risicofactoren waar Top 600 cliënten geregeld mee te maken krijgen zijn: een inconsistente opvoeding, blootstelling aan mishandeling, verwaarlozing, criminaliteit van familieleden en verslaafde, zieke, of afwezige ouders. Veel Top 600 jongeren hebben een benedengemiddeld (laag) IQ, gebrekkige gewetensfuncties en één of meerdere psychiatrische stoornissen. Het is dan misschien ook niet verbazingwekkend dat deze jongeren in de criminaliteit verzeild zijn geraakt.

6.1 Vroege versus late starters

Er zijn verschillen gevonden tussen vroege en late starters. Zo hebben vroege starters aan meer risicofactoren blootgestaan en is de gemiddelde intensiteit van de blootstelling aan deze risicofactoren ook veel sterker geweest. Er is geen verschil gevonden in de combinatie van risicofactoren waarmee beide groepen geconfronteerd zijn. Het patroon is over de gehele linie ongeveer hetzelfde: vroege starters worden met meer risicofactoren, intenser geconfronteerd dan late starters. Wat betreft het delictgedrag zijn er nauwelijks verschillen waargenomen. De veronderstelling dat vroege starters zwaardere delicten plegen dan late starters blijkt significant onjuist te zijn.

Het antwoord op de vraagstelling kan nu dus als volgt geformuleerd worden: vroege en late starters van de Top 600 verschillen niet van elkaar in de mate van ernst van de gepleegde delicten, maar wel in het risicoprofiel dat aan de gepleegde delicten ten grondslag ligt. De verschillen in risicoprofiel zitten niet in de combinatie van risicofactoren, maar in de hoeveelheid en intensiteit van de risicofactoren waarmee de Top 600 jongeren geconfronteerd zijn.

6.2 Discussie

De resultaten uit dit onderzoek liggen in lijn met de ideeën van Moffitt (1993), Farrington e.a. (1990), Gottfredson en Hirschi (1990) en Moffit en Caspi (2001) dat vroege starters met meer risicofactoren zijn geconfronteerd dan late starters. Van der Heiden-Attema en Bol (2000) vonden in hun onderzoek echter dat de hoeveelheid en intensiteit van de risicofactoren niet uitmaakte, maar het voornamelijk om het moment (vroeg) gaat dat kinderen met

risicofactoren worden geconfronteerd. Deze resultaten zijn niet per definitie in strijd met de conclusies uit dit Top 600 onderzoek. Het is heel goed mogelijk dat de leeftijd waarop kinderen met risicofactoren worden geconfronteerd van groot belang is (o.a. Loeber, e.a., 2008b; Van der Put, e.a., 2012), maar het is in dit onderzoek ook duidelijk geworden dat de intensiteit en hoeveelheid van risicofactoren een grote rol spelen bij de Top 600. Het lijkt er op dat een opeenstapeling van risicofactoren in de preadolescentie inderdaad de kans vergroot op criminaliteit in de adolescentie (Van der Laan, e.a., 2010). De vroege starters beginnen eerder met het vertonen van gedragsproblematiek en het plegen van delicten omdat ze in ernstigere mate aan meer risicofactoren hebben blootgestaan dan late starters. Helaas was het vanuit de jeugdzorgdossiers lastig om een tijdlijn te maken en dus ook ingewikkeld om het precieze tijdstip van blootstelling aan bepaalde risicofactoren vast te kunnen stellen. De literatuur maakt het echter aannemelijk dat kinderen eerst aan risicofactoren blootstaan, alvorens ze crimineel gedrag gaan vertonen (o.a. Van der Heiden-Attema & Bol, 2000).

Loeber e.a. (2008b) en Van der Put e.a. (2012) laten in hun onderzoeken zien dat naast het belang van het tijdstip waarop kinderen met risicofactoren worden geconfronteerd, er ook verschillen zijn in importantie van verschillende risicofactoren. Op verschillende leeftijden zijn kinderen gevoeliger voor verschillende risico's. Hieruit volgde de hypothese dat vroege en late starters van elkaar zouden verschillen in combinaties van risicofactoren waaraan ze worden blootgesteld. Dit bleek echter bij de Top 600 niet het geval te zijn. De Top 600 is toch een homogener groep dan verwacht, waarbij het verschil vooral zit in de ernst en intensiteit van de geconfronteerde risicofactoren en niet in de soort en combinaties. Mogelijk is het zo dat wanneer de leeftijdscategorieën worden verfijnd, er wel verschillen aan het licht komen.

Een andere hypothese die bij deze onderzoeksdata de toets niet doorstond was de hypothese dat vroege starters van de Top 600 zwaardere delicten plegen. De afwezigheid van de politiegegevens maakte de operationalisatie van de delictgeschiedenis echter ingewikkeld. Zoals gezegd was het moeilijk om een tijdlijn te maken en ook lastig om delicten in mate van ernst en zwaarte te kunnen categoriseren. De politie maakt hierin een redelijk nauwkeurig onderscheid, waar het in jeugdzorgdossiers zoeken is naar een speld in een hooiberg. De delictgeschiedenis wordt in het FPJ meetinstrument bovendien niet voldoende geoperationaliseerd, waardoor de vanuit jeugdzorgdossiers verkregen informatie niet nauwkeurig genoeg kon worden geïnterpreteerd. Doordat de afhankelijke variabele niet

afdoende kon worden geoperationaliseerd, mag hypothese 1 dus niet zonder meer verworpen worden, ondanks dat de gevonden verschillen niet significant bleken te zijn.

Wat het lastig maakt om resultaten van dit Top 600 onderzoek met andere onderzoeken te vergelijken is dat de leeftijdsgrens tussen vroeg en laat starten redelijk arbitrair is. Van der Heiden-Attema en Bol (2000) operationaliseren vroege starters als kinderen die een eerste proces verbaal ontvangen op dertien á veertienjarige leeftijd en late starters als jongeren die pas op zeventien á achttienjarige leeftijd hun eerste proces verbaal ontvangen. Hierdoor wordt het contrast tussen vroege en late starters groter gemaakt, maar passen de begrippen eigenlijk niet meer in de theorie van Moffitt (1993) en Moffitt en Caspi (2001) met hun *childhood-onset* en *adolescence-onset* criminelen. In ieder geval verschilt het per onderzoek hoe vroege en late starters gedefinieerd worden. Er worden in het onderzoek van Remschmidt en Walter (2010) bijvoorbeeld ook significante verschillen gevonden tussen vroege en late starters. Dit terwijl zij een leeftijdsgrens van veertien jaar gebruiken, omdat de Duitse kinderen uit dit onderzoek, tot veertien jaar, volgens de Duitse wet niet strafrechtelijk vervolgbaar zijn. In dit Top 600 onderzoek is de grens bij twaalf jaar gelegd en worden eveneens significante verschillen gevonden. Het is denkbaar dat een iets andere leeftijdsgrens tot andere resultaten had kunnen leiden. Over het algemeen zijn de gevonden effecten echter tamelijk robuust.

In deze scriptie staat de theorie van Moffitt centraal, terwijl die theorie over veel meer gaat dan enkel over vroeg of laat starten. Zij veronderstelt dat vroege starters *life-course-persistent* zijn, terwijl de *adolescence-onset* veel beperkter crimineel actief zijn, namelijk alleen tijdens de adolescentie (Moffitt, 1993) of tot in de vroege volwassenheid (Moffitt & Caspi, 2001). De jongeren van de Top 600 staan, met hun gemiddelde leeftijd van ongeveer 22 jaar, op dit moment eigenlijk nog maar aan het begin van hun criminele carrière, ondanks de hoeveelheid gepleegde delicten en grote overlast die ze momenteel in Amsterdam veroorzaken. Het is mogelijk dat over twintig jaar blijkt dat de vroege starters uit dit onderzoek eigenlijk geen *life-course-persistent* jongeren zijn geweest. Aannemelijk is het echter dat de vroege starters uit de Top 600 het grootste deel van hun leven crimineel actief blijven (Moffitt, 1993; Farrington, 1990; Gottfredson & Hirschi, 1990; Moffitt & Caspi, 2001).

De vraag is overigens of het model van Moffitt (1993) met de sterke koppeling tussen vroeg starten en een leven lang crimineel blijven houdbaar zal blijken. Van Koppen, Poot, Kleemans en Nieuwbeerta (2009) lieten in een recent onderzoek naar late starters en volwassen daders

zien dat er een grote groep late starters actief is in de georganiseerde misdaad in Nederland. Zij vonden vier te onderscheiden groepen: een groep vroege starters (11 procent), een persistente groep die zowel in de adolescentie als op volwassen leeftijd delicten pleegt (30 procent), een grote groep volwassen starters (40 procent) en een groep zonder eerdere justitiële contacten (19 procent). Vanuit de theorieën van Farrington e.a. (1990), Moffitt (1993) en Moffitt en Caspi (2001) is deze grote groep volwassen starters niet goed te verklaren. De persoonlijke eigenschappen en aanwezige risicofactoren bepalen in de vroege jeugd al of je crimineel wordt of niet (Gottfredson & Hirschi, 1990) en de feedback in je omgeving (Sutherland, 1939) en invloeden van bindingen met leeftijdsgenoten, ouders en school spelen hierin een belangrijke rol (Weerman, 1998). Volgens Laub en Sampson (2003) is dit allemaal echter niet zo statisch vastgelegd. Zij zijn van mening dat een verandering in levensomstandigheden kan leiden tot een afname of toename van crimineel gedrag. Belangrijke gebeurtenissen tijdens de (vroege) volwassenheid, zoals een huwelijk, het krijgen van kinderen of verhuizen, kunnen het leven veranderen, waardoor criminele carrières van persistente jeugdcriminelen alsnog kunnen worden beëindigd. De omgekeerde redenering is eveneens mogelijk: het plotseling verliezen van een baan, een financieel fiasco, het overlijden van een dierbare of een scheiding, kunnen een criminele start op latere leeftijd teweeg brengen.

Die gedachtegang van Laub en Sampson (2003) ligt in het verlengde van het werk van Becker (1997), Merton (1957) en El Hadioui (2008) die wijzen op het gevaar om mensen van specifieke etiketten te voorzien. Deze redering kan echter ook te ver worden doorgevoerd. Overall waar categorieën worden gebruikt, worden stempels opgeplakt, ook in dit onderzoek. Zo zou het toekennen van het stempel dat iemand een vroege of late starter is er bijvoorbeeld toe kunnen leiden dat deze vroege of late starter zich naar zijn of haar stempel gaat gedragen. Als vroege starters veel problematiek krijgen toegedicht, bestaat het gevaar op internalisering en ontstaat de problematiek van zelf. Zo kom je al snel in een cirkelredenering terecht waarbij er niets meer gerapporteerd kan worden uit angst voor etikettering.

Tot slot nog een methodische kanttekening bij het onderzoek naar de Top 600. Een lastig probleem van dossieronderzoek in het algemeen is dat dossiers niet altijd strak zijn geprotocolleerd. Makkelijk gezegd: je weet als onderzoeker niet wat niet is opgeschreven. In jeugdzorgdossiers worden vaak de meest opvallende zaken gerapporteerd. Dit zijn geregeld voorbeelden van normoverschrijdend gedrag. Goed gedrag wordt minder vaak benoemd, goed

gedrag is de norm. Resultaten kunnen hierdoor worden vertekend. Indien er bijvoorbeeld gekeken wordt naar het IQ van de Top 600 cliënten, valt op dat het IQ van de meesten van benedengemiddeld niveau is. Tegelijkertijd valt op dat lang niet alle Top 600 cliënten in de resultaten zijn meegenomen, omdat er enkel een IQ-test wordt afgenomen bij de jongeren waar van verwacht wordt dat ze beperkte cognitieve capaciteiten hebben. Op deze wijze is er eigenlijk vooraf al sprake van selectiebias.

6.3 Vervolgonderzoek

Het is duidelijk dat er verschillende kampen zijn binnen de criminologie en het laatste woord over vroege en late starters nog niet gesproken is. Nieuw sociologisch en criminologisch onderzoek zal in de komende jaren plaats moeten vinden om meer te weten te komen over de verschillen in levensloop van criminele carrières van vroege en late starters. Deze scriptie schetst een beeld van de Top 600 meest overlastgevende jeugdcriminelen van Amsterdam. Het is lastig gebleken om uitspraken te kunnen doen over de verbeteringen ten aanzien van nieuw criminaliteitbeleid in Amsterdam. Met behulp van de politiegegevens over de Top 600 jongeren uit dit onderzoek is er een betere mogelijkheid om beleidsaanbevelingen te kunnen doen. Misschien dat de homogeniteit van de groep dan iets meer uiteenvalt en vroege starters daadwerkelijk een ander delictpatroon blijken te hebben dan late starters. De data uit dit onderzoek zullen gecombineerd moeten worden met de data afkomstig uit het politiesysteem, waardoor meer valide uitspraken gedaan kunnen worden aangaande verschillen tussen vroege en late starters binnen de Top 600. Het is belangrijk dat de delictgeschiedenis van de Top 600 jongeren goed in kaart wordt gebracht, om te ontdekken wat de aandachtspunten zijn, te leren van het verleden van eerdere Top 600 jongeren en te kijken of recidive in de toekomst voorkomen kan worden.

7. Literatuurlijst

Andrews, D.A. & Bonta, J. (2006). *The psychology of Criminal Conduct – fourth edition*. Newark: Anderson Publishing.

Becker, H.S. (1997). *Outsiders. Studies in the Sociology of Deviance*. New York: The Free Press.

Bourdieu, P. (1984). *Distinction. A social critique of the judgement of taste*. London: Routledge.

Brand, E.F.J.M. & Van Heerde, W.K., (2010). *Handleiding Forensisch Profiel Justitiële Jeugdigen*. Editie 2010. Dienst Justitiële Inrichtingen. Concernstaf Uitvoerings Beleid Afdeling Informatieanalyse en Documentatie.

Burgess, R.L. & Akers, R.L. (1966). A Differential-Association-Reinforcement Theory of Criminal Behavior. *Social Problems*, 14: pp. 128-147.

Coie, J.D., Belding, M. & Underwood, M. (1988). Aggression and peer rejection in childhood. In B. Lahey & A. Kazdin (Eds.), *Advances in clinical child psychology* (Vol. 2, pp. 125-158). New York: Plenum Press.

El Hadioui, I. (2008). *Hoe de straat de school binnendringt: Overlastgevend gedrag van Marokkaans-Nederlandse jongeren en de invloed ervan op school*. Drukkerij Giethoorn-Ten Brink, Meppel.

Farrington, D.P. (1986). Age and crime. In M. Tony & M. Morris (Eds.), *Crime and Justice: An Annual Review of Research* (Vol. 7, pp. 189-250), Chicago: University of Chicago Press.

Farrington, D.P., Loeber, R., Elliott, D.S., Hawkins, D.J., e.a., (1990). Advancing knowledge about the onset of delinquency and crime. *Advances in Clinical Child Psychology*, Deel 13, New York, Plenum, pp. 283-342.

Glaser, D. (1956). Criminality Theories and Behavioral Images. *American Journal of Sociology* Vol. 61, No. 5, pp. 433-444.

Gottfredson, M.R., & Hischi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford, CA: Stanford University Press.

Hirschi, J. (1969). *Causes of delinquency*. Berkeley: University of California Press.

Keizer, K.E., Lindenberg, S. & Steg, L. (2008). The Spreading of Disorder. *Science*, Vol. 322 no. 5908 pp. 1681-1685.

Keus, R. (2012). Amsterdamse Top 600 pakt zware veelplegers aan. 'Extra respectlozen' onder de loep. *Secondant#1. Tijdschrift van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid*, Jrg. 26, maart 2012, pp. 30-33.

Lanier, M.M. & Henry, S. (2004). *Essential Criminology*. Boulder, Westview Press. Chapter 6: Learning Criminal Behavior (pp. 156-178).

Laub, J.H., & Sampson, R.J. (2003). *Shared Beginnings, Divergent Lives. Delinquent Bors to age 70*. Cambridge: Harvard University Press.

Lipsey, M.W. & Derzon, J.H. (1998). Predictors of violent or serious delinquency in adolescence and early adulthood: A synthesis of longitudinal research. In R. Loeber & D.P. Farrington (Eds.), *Serious and violent juvenile offenders. Risk factors and succesfull interventions* (pp. 86-106). Thousand Oaks: Sage.

Loeber, R. (1998). Ontwikkelingspaden naar ernstige jeugddelinquentie. *Justitiële Verkenningen*, Jrg. 24, nr. 6, pp. 8-25.

Loeber, R. & LeBlanc, M. (1990). Toward a developmental criminology. In M. Tony & M. Morris (Eds.), *Crime and Justice* (Vol. 12, pp. 375-473), Chicago: University of Chicago Press.

Loeber, R., Slot, W. & Stouthamer-Loeber, M. (2008b). A cumulative developmental model of risk and promotive factors. In R. Loeber, N.W. Slot, P.H. Van der Laan, & M. Hoeve (Eds.), *Tomorrow's criminals. The development of child delinquency and effective interventions* (pp. 133-161). Farnham: Ashgate.

Merton, R.K. (1957). *Social Theory and Social Structure*. Rev. ed. New York: Free Press of Glencoe.

- Merton, R.K. (1995) The Thomas Theorem and the Matthew Effect. *Social Forces* 74 (2): December 1995, pp. 379-424.
- Moffitt, T.E. (1993). Adolescence-Limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy. *Psychological Review*, Vol. 100, nr. 4, pp. 674-701.
- Moffitt, T.E. & Caspi, A. (2001). Childhood predictors differentiate life-course-persistent and adolescence-limited antisocial pathways among males and females. *Development and Psychopathology*, 13, pp. 355-375.
- Remschmidt, H. & Walter, R. (2010). What Becomes of Delinquent Children? Results of the Marburg Child Delinquency Study. *Deutsches Ärzteblatt International*, 2010 July, 107(27), pp. 477–483.
- Sutherland, E.H. (1939). *Principles of criminology*, third edition. Philadelphia: Lippincott.
- Tolan, P.H. & Thomas, P. (1995). The implications of age of onset for delinquency risk II: Longitudinal data. *Journal of Abnormal Child Psychology*, Jrg. 23, (nr. 2), pp 157-181.
- Van der Heiden–Attema, N. & Bol, M.W. (2000). *Moeilijke Jeugd. Risico –en protectieve factoren en de ontwikkeling van delinquent gedrag in een groep risicojongeren*. In: WODC rapport 2000, Den Haag.
- Van der Laan, M., Veenstra, R., Bogaerts, S., Verhulst, F.C. & Ormel, J. (2010). Serious, Minor, and Non-Delinquents in Early Adolescence: The Impact of Cumulative Risk and Promotive Factors. The TRAILS Study. *Journal of Abnormal Child Psychology*, Jrg. 38, pp. 339-351.
- Van der Put, C.E., Deković, M., Stams, G.J.J.M., Hoeve, M. & Van der Laan, P.H., (2012). Het belang van vroegtijdig ingrijpen bij jeugdcriminaliteit. Onderzoek naar de samenhang tussen risicofactoren en recidive op verschillende leeftijden. *Kind en adolescent*, Jrg. 33, (nr. 1), pp. 2-20.

Van Koppen, V., Poot, C., de, Kleemans, E. & Nieuwbeerta, P. (2009). Late starters en volwassen daders. Georganiseerde misdaad en justitiële voorgeschiedenissen. *Tijdschrift voor de criminologie*, 2009, (51), 1.

Weerman, F.M. (1998). *Het belang van bindingen. De bindingstheorie als verklaring van verschillen en veranderingen in delinquent gedrag*. Proefschrift. Rijksuniversiteit Groningen. Faculteit der Rechtsgeleerdheid.

Wolfgang, M.E., Figlio, R.M. & Selin, T. (1972). *Delinquency in a birth cohort*. Chicago: University of Chicago Press.

8. Bijlagen

8.1 Bijlage 1 (extra items)

Overige items ten behoeve van dossieronderzoek Top600 (GGD)

Hoogst voltooide opleiding

Het gaat hierbij om een opleiding afgerond met diploma of voldoende getuigschrift.

- Geen opleiding afgemaakt
- Basisonderwijs
- Speciaal (basis)onderwijs
- Praktijkonderwijs
- VMBO/MAVO
- MBO/ROC
- HAVO, VWO, atheneum, gymnasium, HBS, MMS
- Hoger beroepsonderwijs (zoals HBO, HTS, HEAO, HBO-V, kandidaats wetenschappelijk onderwijs)
- Wetenschappelijk onderwijs (universiteit)
- Anders, namelijk _____

Hoogst gevolgde opleiding

Het gaat hierbij om een opleiding die tenminste 1 jaar werd gevolgd.

- Geen opleiding afgemaakt
- Basisonderwijs
- Speciaal (basis)onderwijs
- Praktijkonderwijs
- VMBO/MAVO
- MBO/ROC
- HAVO, VWO, atheneum, gymnasium, HBS, MMS
- Hoger beroepsonderwijs (zoals HBO, HTS, HEAO, HBO-V, kandidaats wetenschappelijk onderwijs)
- Wetenschappelijk onderwijs (universiteit)

Anders, namelijk _____

Zijn er aanwijzingen dat Topper ooit (zorg)onverzekerd is geweest?

- ja
- nee
- onbekend

Zijn er aanwijzingen dat Topper ooit adresloos en/of dakloos is geweest? (geen inschrijving bevolkingsregister, GBA, huis, postadres)

- ja
- nee
- onbekend

Zijn er aanwijzingen dat Topper voor zijn 18de kinderen kreeg?

- ja
- nee
- onbekend

Zijn er aanwijzingen dat Topper ooit schulden had?

- ja
- nee
- onbekend

Zijn er aanwijzingen dat Topper ooit een illegale status had / asielzoeker was?

- ja
- nee
- onbekend

Is/was Topper ooit lid van een bekende doelgroep?

- (ZAV) veelpleger
- APV-veelpleger
- harde kern jeugd
- ISD-er
- anders, namelijk

onbekend

Is/was Topper ooit lid van een jeugdbende?

ja

nee

onbekend

Doet/deed Topper ooit aan vechtsport?

ja, namelijk _____

nee

onbekend

Zijn er aanwijzingen dat Topper ooit (traumatische) life-events mee heeft gemaakt?

(Kruis categorie aan en omschrijf kort)

	ja	nee	Omschrijving
1 ernstig ziek, gewond, slachtoffer van geweld → zelf	☐	☐	
2 ernstig ziek, gewond, slachtoffer van geweld → naast familielid	☐	☐	
3 overlijden ouder, kind, broer, zus, partner	☐	☐	
4 overlijden goede vriend, overige familie	☐	☐	
5 relatie met partner verbroken	☐	☐	

6 langdurige vriendschap (vriend, familielid) verbroken

7 ernstig probleem met vriend, familielid of buur(man/vrouw)

8 werkloosheid

9 ontslag

10 ernstige financiële problemen

11 diefstal / verlies van geld of waardevolle eigendommen

andere, nl:

12

8.2 Bijlage 2 Tabel 11

Historie Crimineel Gedrag	Top 600 Totaal (N = 206)				Top 600 Vroege starters (N = 92)				Top 600 Late starters (N = 110)			
	min	max	gemiddelde	% missing	min	max	gemiddelde	% missing	Min	max	gemiddelde	% missing
1. Delictcomponenten												
<i>Vermogensdelict met of zonder geweld</i>	0	1	0,6	21,8	0	1	0,6	23,4	0	1	0,6	21,3
<i>Ooit geweldsdelict</i>	0	4	2,8	5,3	0	4	2,7	4,3	0	4	2,8	6,5
2. Delicten hoofdzakelijk solo (0) of in groep (1)	0	1	0,8	17,0	0	1	0,8	19,1	0	1	0,8	15,7
Opvoeding en Milieu	% geen probleem	% matig	% ernstig	% missing	% geen probleem	% matig	% ernstig	% missing	% geen probleem	% matig	% ernstig	% missing
3. Aanvang probleemgedrag in jeugd (vroeg/late starters)	1,0	52,4	44,7	1,9	nvt	nvt	nvt	nvt	Nvt	nvt	nvt	nvt
4. Aanwezigheid/bereikbaarheid van de opvoeders	26,7	49,5	22,3	1,5	18,1	54,3	27,7	0,0	35,2	44,4	17,6	2,8
5. Adoptieproblematiek	97,1	1,9	0,5	0,5	96,8	2,1	1,1	0,0	97,2	1,9	0,0	0,9
6. Afwijzing door leeftijdgenoten	62,6	24,3	5,8	7,3	54,3	33,0	6,4	6,4	72,2	16,7	5,6	5,6
7. Consistentie van de opvoeding	7,3	33,0	55,8	3,9	2,1	20,2	76,6	1,1	12,0	43,5	38,0	6,5
8. Coöperatief gedrag - problemen met autoriteit	13,6	41,3	42,2	2,9	7,4	37,2	53,2	2,1	19,4	45,4	33,3	1,9
9. Oriëntatie op crimineel milieu	4,4	43,2	49,0	3,4	3,2	39,4	52,1	5,3	5,6	46,3	47,2	0,9
10. Criminaliteit van de ouders/andere gezinsleden	35,4	13,6	44,7	6,3	33,0	14,9	44,7	7,4	37,0	13,0	45,4	4,6
11. Mishandeling door opvoeder	48,5	19,9	19,9	11,7	39,4	22,3	24,5	13,8	57,4	16,7	16,7	9,3
12. Mishandeling door ander	79,6	13,6	3,4	3,4	78,7	16,0	4,3	1,1	82,4	11,1	2,8	3,7
13. Verwaarlozing door opvoeder	62,1	20,9	11,7	5,3	56,4	24,5	13,8	5,3	69,4	16,7	9,3	4,6
14. Seksueel misbruik door opvoeder	96,6	0,0	0,0	3,4	97,9	0,0	0,0	2,1	97,2	0,0	0,0	2,8
15. Seksueel misbruik door ander	92,7	2,4	1,5	3,4	90,4	4,3	3,2	2,1	96,3	0,9	0,0	2,8
16. Geweld in gezin	45,6	11,7	17,5	25,2	38,3	16,0	17,0	28,7	53,7	8,3	17,6	20,4
17. Eerdere hulpverleningscontacten	3,9	15,5	80,1	0,5	2,1	10,6	87,2	0,0	5,6	20,4	73,1	0,9
18. Abnormale gezinssituatie	52,4	22,8	20,4	4,4	41,5	29,8	28,7	0,0	63,0	17,6	12,0	7,4
19. Escalerende gezinssituatie (recent, acuut)	72,8	10,2	5,8	11,2	68,1	16,0	6,4	9,6	77,8	5,6	5,6	11,1
20. Slechte binding met school (of werk)	16,0	20,9	60,2	2,9	11,7	20,2	64,9	3,2	20,4	22,2	54,6	2,8
21. Verslavingsproblematiek ouders	75,2	5,8	11,7	7,3	71,3	5,3	14,9	8,5	81,5	5,6	8,3	4,6
22. Psychiatrische problematiek van de ouders	66,0	13,1	6,8	14,1	63,8	10,6	11,7	13,8	70,4	14,8	2,8	12,0
23. Leerproblemen	63,1	25,2	6,8	4,9	54,3	31,9	7,4	6,4	71,3	19,4	5,6	3,7
24. Dreiging om in de prostitutie te belanden	98,1	1,0	0,0	1,0	96,8	2,1	0,0	1,1	100,0	0,0	0,0	0,0
25. Ontvluchten/Onttrekken aan toezicht (historisch)	20,9	71,8	4,9	2,4	16,0	74,5	7,4	2,1	25,9	70,4	2,8	0,9

In veel gevallen % missing = % vermoeden

Vervolg tabel 11

	Top 600 Totaal (N = 206)				Top 600 Vroege starters (N = 92)				Top 600 Late starters (N = 110)			
Psychologie en Functies	% geen probleem	% matig	% ernstig	% missing	% geen probleem	% matig	% ernstig	% missing	% geen probleem	% matig	% ernstig	% missing
26. Empathische vermogens	9,2	54,9	23,8	12,1	2,1	54,3	36,2	7,4	15,7	56,5	13,9	13,9
27. Gewetensfuncties	1,0	56,8	32,0	10,2	1,1	45,7	45,7	7,4	0,9	68,5	20,4	10,2
28. Ik-sterkte	10,7	51,5	32,5	5,3	10,6	51,1	38,3	0,0	11,1	52,8	26,9	9,3
29. Impulscontrole (historisch)	12,6	36,4	41,3	9,7	8,5	26,6	64,9	0,0	16,7	45,4	22,2	15,7
30. Probleembesef/Probleeminzicht	2,4	44,2	43,7	9,7	0,0	43,6	52,1	4,3	4,6	45,4	38,0	12
31. Intelligentie	min-max	Gemiddelde		% missing	min-max	Gemiddelde		% missing	min-max	Gemiddelde		% missing
Totaal IQ	51-121	80,4		31,6	56-112	78,3		16,0	51-121	83,9		44,4
Psychiatrie en Stoornissen	% geen probleem	% matig	% ernstig	% missing	% geen probleem	% matig	% ernstig	% missing	% geen probleem	% matig	% ernstig	% missing
32. Verslavingsproblematiek												
<i>Gokken</i>	85,0	1,5	0,5	13,1	89,4	1,1	0,0	9,6	82,4	1,9	0,9	14,8
<i>Alcohol</i>	62,1	20,9	4,9	12,1	59,6	24,5	5,3	10,6	65,7	18,5	3,7	12,0
<i>Drugs</i>	29,6	48,5	11,7	10,2	25,5	51,1	14,9	8,5	33,3	47,2	8,3	11,1
33. ADHD aandachtstekort/hyperactiviteitprobleem	72,3	14,1	7,3	6,3	60,6	19,1	13,8	6,4	83,3	10,2	1,9	4,6
34. Angst	87,4	4,9	1,5	6,3	88,3	6,4	1,1	4,3	88,0	3,7	1,9	6,5
35. Depressie	81,1	10,2	0,5	8,3	78,7	13,8	0,0	7,4	84,3	7,4	0,9	7,4
36. Hersenorganische stoornissen	89,3	3,4	0,0	7,3	89,4	5,3	0,0	5,3	91,7	1,9	0,0	6,5
37. Ontwikkeling richting persoonlijkheidstrekken type B	18,9	25,7	28,6	26,7	12,8	21,3	46,8	19,9	24,1	29,6	13,0	33,3
38. Agressie, blijvende woede	93,7	2,4	0,0	3,9	93,6	2,1	0,0	4,3	95,4	2,8	0,0	1,9
39. Autisme problematiek	95,6	1,5	0,5	2,4	97,9	1,1	0,0	1,1	95,4	1,9	0,9	1,9
40. Psychotische symptomen	92,7	2,9	0,5	3,9	94,7	3,2	1,1	1,1	92,6	2,8	0,0	4,6
41. Sadisme	93,7	4,4	0,5	1,5	93,6	4,3	1,1	1,1	95,4	4,6	0,0	0,0
42. Seks, problematisch gedrag	83,0	10,2	3,9	2,9	81,9	11,7	5,3	1,1	85,2	9,3	1,9	3,7
43. Seks, pedoseksueel gedrag	97,6	1,0	0,0	1,5	98,9	0,0	0,0	1,1	98,1	1,9	0,0	0,0
Netwerken (sociaal/relatieel)	% geen probleem	% matig	% ernstig	% missing	% geen probleem	% matig	% ernstig	% missing	% geen probleem	% matig	% ernstig	% missing
44. Negatieve cognities, perspectief en attitude	41,7	39,3	13,6	5,3	31,9	43,6	20,2	4,3	50,0	37,0	8,3	4,6
45. Netwerk, emotionele steun	64,1	28,2	2,4	5,3	54,3	39,4	3,2	3,2	73,1	18,5	1,9	6,5
46. Netwerk, totaal netwerk	16,0	71,8	9,2	2,9	12,8	75,5	9,6	2,1	18,5	70,4	8,3	2,8
47. Netwerk, secundair netwerk	2,9	56,8	36,4	3,9	2,1	53,2	41,5	3,2	3,7	60,2	32,4	3,7
48. Relationale vaardigheden	44,7	32,5	14,6	8,3	34,0	39,4	21,3	5,3	54,6	26,9	9,3	9,3

In veel gevallen % missing = % vermoeden